

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse instituut

Elo Ilumäe

**EUROOPA MAKSEKÄSUMENETLUSE EFEKTIIVSUS ÜLEPIIRILISTE
VÄIKENÕUETE MENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja: Margus Poola, M.A.

Tallinn 2015

SISUKORD

KASUTATUD LÜHENDID.....	3
SISSEJUHATUS	4
1. MAKSEKÄSU KIIRMENETLUSE EELDUSED	10
1.1 Nõude sisule esitatavad tingimused	10
1.2 Nõude suurust puudutavad tingimused	21
1.3 Muud nõudele esitatavad tingimused	24
1.4 Menetluse alustamise formaalsed eeldused.....	29
2. NÕUDE VAIDLUSTAMINE VÕLGNIKU POOLT	32
2.1 Maksekäsu kättetoimetamine ja vaidlustamine.....	32
2.2 Vaidlustamine pärast menetlust	42
3. KOHTUOTSUSE TÄIDETAVUS	45
3.1 Otsuse täitmise eeldused määruse nr 1215/2012 ja määruse 1896/2006 alusel	45
3.2 Otsuse täitmise vaidlustamine määruse nr 1215/2012 ja määruse 1896/2006 alusel.....	55
KOKKUVÕTE.....	60
SUMMARY.....	66
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	73
Eesti ja väliskirjandus.....	73
Muud allikad.....	76
Kohtupraktika.....	77
Väliskohtupraktika	78
Normatiivmaterjalid	78

KASUTATUD LÜHENDID

EK - Euroopa Kohus

EL - Euroopa Liit

HMKo - Harju Maakohtu otsus

KTS - Kohtuätituri seadus

RLS - Riigilõivu seadus

RKTKo – Riigikohtu tsiviilkollegiumi otsus

TMS - Täitemenetluse seadustik

TsMS - Tsiviilkohtumenetluse seadustik

TSÜS - Tsiviilseadustiku üldosa seadus

VÕS - Võlaõigusseadus

SISSEJUHATUS

Viimastel aastakümnetel on toimunud inimeste pidev ränne Euroopa Liidu liikmesriikides. Euroopa Liidu tihedam lõimumine on viinud situatsioonini, kus täheldamist vajav hulk Euroopa Liidu kodanikke elab mujal kui nende kodakondsusriigis.¹ Selline ränne on küll isikutele endile pigem kasulik ja vajalik, kuid paraku kaasneb sellega ka mitmeid probleeme. Samuti ei ole vähemoluline tagada nendele kodanikele, kes kasutavad siseturgu ja õigust elada, töötada ja reisida kõikjal ELis, tõhusad õiguskaitsevahendid.² Nimelt peamiseks rände põhjuseks võiks välja tuua alalise elukoha kehva majanduslik toimetulek, mis sunnib isikuid elama mujale, kus nähakse paremaid tingimusi äraelamiseks. Tihti on ka mujale elama asumine põhjustatud üleelamisest tulenevate probleemidega, kus eelkõige väiksema sissetulekuga inimesed on tarbinud selliseid laenutooteid, mis ei ole nende võimalustele sobivad³ ning see võib olla põhjuseks mujale elama asumiseks. Paraku mujale elama asumine ei pruugi alati päästa isikut võlgadest vabanemisel.

Teisest vaatenurgast vaadates on kahjustatud isikuteks võlausaldajad, kelle nõuded võivad jääda täitmata kuna krediitisaajad on mujale elama asunud ning ülepiiriliste nõuete sissenõudmine teeb asja keerukamaks. Maksete hilinemine ja maksmisest hoidumine kahjustab ettevõtete toimetulekut ning majanduslikku olukorda, eriti olukorras, kus võlausaldajal puudub teave võlgniku asukoha ja tema vara kohta.⁴ Samuti teisest riigist võla kättesaamisega seotud probleemid võivad

¹ European Commission. ANNEX 1. Project Description and Implementation. Action Grants. JUST/2011-2012. (Kättesaadav Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas.), p 2.

² Euroopa Parlament. Resolutsioonid. Võlgnike varade külmutamine ja avalikustamine piiriülestes kohtuvaidlustes. Euroopa Parlamendi 10. mai 2011. aasta resolutsioon soovitusel komisjonile kavandatavate ajutiste meetmete kohta võlgnike varade külmutamiseks ja avalikustamiseks piiriülestes kohtuvaidlustes, 10.05.2011, 2009/2169 (INI), (2012/C 377 E/01). ELT C 227 E, 2.08.2011, lk 1-6.

³ Siibak, K. Vastutustundliku laenamise põhimõte. Juridica 2009/X, lk 704.

⁴ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades” (KOM(2011) 445 (lõplik)), ELT C 191, 29.06.2012, lk 3.

takistada maksekäskude vaba liikumist Euroopa Liidus ja siseturu toimimist.⁵ Võla kättesaamist teisest riigist raskendavad üldjuhul erinevate riiklike õigussüsteemide erinevused ja võlausaldajate erinev kohtlemine.⁶

Tihti võib selline olukord saatuslikuks saada just ettevõtetele, kellele tekitab selline tekkinud seis suurt maksejõuetust ning maksetega hilinemine võib kaasa tuua väiksemate ettevõtete läbikukkumise.⁷ Oluline ei ole siinkohal see, et sissenõudjaks on ettevõtte, sest sissenõudjaks võib olla ka füüsiline isik ning sarnaselt eeltoodule võib samuti selline olukord viia füüsilise isiku maksejõuetuseni. Seega ei ole oluline, kes on sissenõudjaks, oluline on välja töötada ning leida efektiivne lahendus nõuete sissenõudmiseks nii siseriiklikult kui ka ülepiiriliste nõuete puhul.

Praegune olukord, mis valitseb Eesti kohtusüsteemis on üsna komplitseeritud kuna menetlustah-tajad on väga pikad. Eriti viimase paari aasta jooksul on nii ajakirjanduses kui ka poliitikute poolt korduvalt esitatud väiteid, nagu oleks tsiviilkohtumenetlus Eestis liiga aeglane ja seetõttu ebatõhus.⁸ Õiglast kohtumõistmist on vaja igal juhul, kuid väikenõuete puhul oleks mõistlik ja efektiivne lahendada pooltevaheline vaidlus hoopis lihtmenetlusega, mis annab kiire ja efektiivse tulemuse. Selle vajaduse jaoks töötati välja Eestis maksekäsu kiirmenetlus, mis täidab menetlusökoonoomia eesmärki, mille kohaselt on anda kohtutele võimalus menetluse efektiivse-maks korraldamiseks.⁹ Eelpool mainitud tingimused loovad lisaks sellele väiksemad kohtukulud, võrreldes tavamenetlusega. Samas on ka palju teisi riike, kus tsiviilmenetluse raames on välja töötatud lihtmenetlused, mis annavad võimaluse lihtsamate nõuete menetluseks lihtmenetluse

⁵ Euroopa Ühenduste Komisjon. Roheline raamat. Kohtuotsuste tõhus täitmine Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. Brüssel, 6.03.2008, KOM(2008) 128 lõplik, (Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik.), lk 3.

⁶ Hess, B. Study No. JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets;; Attachment of Bank Accounts;; Provisional Enforcement and Protective Measures. 18.02.2004. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf. P (20.02.2015).

⁷ Boden, R., S. Y. Paul. Size matters: the late payment problem. Journal of Small Businesses and Enterprise Development, 2011, Vol 18 Iss 4, p 732.

⁸ Kõve, V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. Juridica 2012/IX, lk 659.

⁹ Kergandberg, E. et al. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008, lk 345.

raames.¹⁰ Oluline on aspekt, et sellise menetluse puhul on käsitletavaks lihtsamad rahalised nõuded, mis ei tekita vajadust tavamenetluseks ning mis välistaksid kohtuistungi vajadust.

Kuna siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse praktika on näidanud, et selline lihtmenetlus saab asendada tavamenetlust,¹¹ on üha enam sissenõudjad alid kasutama maksekäsu kiirmenetlust oma nõuete tagasisaamiseks. Praeguse hetkel lahendatakse umbes kuuskümmend protsenti tsiviilasjadest maksekäsu kiirmenetluses¹² ning Eesti õiguskorda viidi selline menetlusvorm sisse 2006 aastal.¹³

Lisaks siseriiklikule maksekäsu kiirmenetlusele on loodud ka Euroopa Liidu liikmesriikidele võimalus oma nõuete maksmapanemiseks kasutada Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrust (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. Määruse eesmärgiks on tekitada võimalus sissenõudjal oma nõude sissenõudmiseks, kui võlgnik on asunud elama mujale riiki, kuid asub siiski Euroopa Liidu liikmesriigis ning see liikmesriik allub Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. Erinevus siseriikliku maksekäsu kiirmenetlusega on see, et kui Eesti maksekäsu kiirmenetluse puhul on nõuete esitamise tingimuseks asjaolu, et mõlemad pooled peavad asuma Eestis, siis Euroopa maksekäsumenetluse puhul on oluliseks tingimuseks just ühe poole asumine mujal liikmesriigis, mitte menetluse algatamise asukohariigis. Selline Euroopa Liidu liikmesriikidele loodud võimalus annab suure eelise liikmesriigi elanikkonnale ning aitab kaasa õiglasele kohtumõistmisele.

Samas pelgalt kohtu poolt väljastatud kohtuotsus ei taga sissenõudjale nõude realiseerimist, kuna üldjuhul ei asu võlgnikud varasemat nõuet vabatahtlikult täitma. Seega on väga oluline just sissenõudja jaoks kohtuotsuse täitmisele andmise võimalus. Siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse puhul viib läbi edasist täitemenetlust vastavalt seadusele kohtutäitur. Euroopa maksekä-

¹⁰ Smits, J. M. (ed). Elgar Encyclopedia of Comparative Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2006, p 125.

¹¹ Faure, M. A. Selection of Empirical Socio-Economic Research with Respect to the Functioning of Legal Rules and Institutions in Belgium and Netherlands. European Journal of Law and Economics, 2001, Vol 11, Iss 3, p 219.

¹² I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011. a I poolaasta kokkuvõte. Tallinn: Justiitsministeerium. Justiitshalduspoliitika osakond. Õigusloome ja arenduse talitus, 2011, lk 8.

¹³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I, 31.12.2014, 5.

sumenetluse kohaselt jätkub väljastatud maksekäsu suhtes koheselt täitemenetlus, mis juhindub täitmisele antava asukohariigi seadustest. Seega kõigi, nii siseriikliku kui ka Euroopa maksekäsumenetluse puhul, tuleb kohtuotsus täita kooskõlas täitmiskoha järgse riigi eeskirjade ja menetlusega.¹⁴

Antud olukorras tekib aga probleem just selles olukorras, kus menetlus algatati Eesti maksekäsu kiirmenetluse raames, kuid täitemenetlust võiks või peaks jätkama sõltuvalt võlgniku asukohast mujal EL liikmesriigis. Mujale riiki kohtuotsuse täitmisele andmiseks on vaja kohtu poolsest kohtuotsuse tunnustamist ning mitmed õigusteadlased on leidnud, et *exequatur* menetluse kulukuses pole kahtlustki.¹⁵ Sellelaadse probleemi ehk *exequatur* menetluse kaotamisega saaks ehk lahendusena kasutada Brüsseli I määrust, kuid see tagab üksnes ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmisele pööratavuse teises liikmesriigis, kuid määrusega ei kõrvaldata kõiki tõkkeid kohtuotsuste vabale liikumisele Euroopa Liidus ja jäetakse alles mitmed vahemeetmed, mis on liiga piiravad.¹⁶ 10. jaanuaril 2015 aastal hakkas Eestis kehtima Brüsseli I määrus uues versioonis ehk Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades¹⁷, mis eelduste kohaselt on täiustatud ning annab lahendi kitsaskohtadele, mis eksisteerisid Brüsseli I määruses. Ehk teisisõnu uus Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus peaks kõrvaldama puudused, seoses kohtuotsuste vaba liikumisega Euroopa Liidu piires.

Maksekäsu kiirmenetlus ning Euroopa maksekäsumenetlus on pealtvaadates üsna ühelaadsed menetlused, kuid siiski lähemal uurimisel ilmneb mitmeid kitsaskohti. Antud töös keskendutakse siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse ja Euroopa maksekäsumenetluse analüüsile ning nende võrdlusele, millises osas on üks ülaltoodud menetlustest tõhusam, millises osas on tõhusus sissenõudja ja millises osas on tõhusus võlgniku poolel. Samuti käsitletakse töös ka jõustunud ko-

¹⁴ Euroopa e-õiguskeskonna portaal. Koostöö tsiviilasjades. Otsuse jõustamise menetlused. Arvutivõrgus kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-299-et.do (02.03.2015).

¹⁵ Cuniberti, G. Some Remarks of the Efficiency of Exequatur. University of Luxembourg Law Working Paper 2012, No 1, p 569.

¹⁶ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010, lk 192.

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. - ELT L 351, 20.12.2012.

htuostuse edasise menetluse võimalust ehk täitemenetlust. Kuidas ning milliste võimalustega on piiritletud täitemenetlused nii riigisiselt kui ka ülepiiriliste nõuete osas. Lisaks sellele analüüsitakse ka asjaolu, kas alates Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kehtima hakkamisest Eestis on Euroopa liikmesriikide puhul vajalik enam Euroopa maksekäsumenetlus, kui eraldiseisev menetlusliik.

Töö koostamisel lähtus autor hüpoteesist- Euroopa maksekäsumenetlus ülepiiriliste väikenõuete menetluses on efektiivsem kui siseriiklik maksekäskiirmenetlus. Töös on kasutatud eelkõige analüütilist ja võrdlevat meetodit, kuna selline meetodi kasutusala annab piisava võimaluse võrdlemaks erinevaid menetluslaade ning analüüs annab ülevaate lugejale menetluste erinevustest ja sarnasustest. Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada Euroopa maksekäsumenetluse efektiivsus, alustades võimalikest nõudeavaldustest ning lõpetades täitemenetluse probleemistikuga. Uurimisprobleemina käsitletakse nõuetele esitatavaid tingimusi ja piiranguid. Formaalse menetluse olemust ning sisulist mõistet, samuti tõlgendamise vajalikkust maksekäsu menetluse puhul. Lisaks sellele selgitatakse välja töös põhjused, millal on võimalik nõudeavaldusest keelduda ning millistel põhjustel on võimalik nõudeavaldust ning väljastatud maksekäsku vaidlustada. Viimase uurimisprobleemina käsitletakse täitemenetluse alustamist ning vaidlustamist. Samuti pakutakse töös välja mitmeid lahendusi kerkinud probleemidele ning kitsaskohtadele.

Töö on sisuliselt jagatud kolme peatükki, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis käsitletakse maksekäsu kiirmenetluse olemust, sellele esitatavaid nõudeid, tingimusi ning menetluse eelised. Antud peatükis analüüsitakse, millised on nõuded, mida saab menetleda maksekäsu kiirmenetluse ja Euroopa maksekäsumenetluse raames. Tuuakse välja täpne võrdlus kahe erineva menetluse puhul lubatud nõuetest. Samuti analüüsitakse nõuetele esitatavaid tingimusi ning millisel määral on need võlgnikule või sissenõudjale kahjulikud või kahjutud. Kolmanda alapeatüki teemaks on nõuetele esitatavad eritingimused. Viimasena käsitletakse esimeses peatükis menetluste alustamise võimalusi. Lugejale antakse täpne ülevaade mõlema menetluse alustamisest ning samuti on lisatud juurde nõuetekohased avalduste vormid, mis annavad täpsema ülevaate menetluste vormilistest külgedest ning menetluste alustamise võimalustest.

Teise peatüki keskseks teemaks on nõuete vaidlustamise problemaatika. Peatükk algab kohtuotsuste kättetoimetamise võimaluste analüüsiga, sellest tulenevate erinevate probleemidega siseriiklikult kui ka Euroopa Liidu mastaabis. Käsitletakse erinevaid võimalusi kohtuotsuste vaidlus-

tamiseks, just võlgniku seisukohast. Teise alapeatükina käsitletakse nõuete vaidlustamise õigusi peale menetluse lõppemist. Millistel juhtudel tekib võlgnikul õigus kohtuotsused vaidlustada peale menetluse lõppu ning kas sellised võimalused üldse eksisteerivad käsitletavate menetluste puhul.

Kolmandas peatükis käsitletakse kohtuotsuste täidetavuse probleemistikku. Võrdlusesse tuuakse kaks Euroopa Liidu määrust- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. Kolmanda peatüki esimeses alapeatükis jõutakse analüüsi tulemusel järeldusele, millised on mõlema määruse eelised kohtuotsuse täitmisel. Mida tuleb otsust tegevatel kohtutel täpsemalt analüüsida otsuse tegemisel ning millise menetluse alusel on võlgniku õigused paremini kaitstud. Ning kolmanda peatüki teise alapeatüki põhianalüüsi teemaks on kohtuotsuse täitmise vaidlustamise võimalused, vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. Alapeatükis käsitletakse ka erinevaid vaidlustamise võimalusi võlgniku seisukohast.

Antud töö koostamisel on kasutatud mitmeid Euroopa Liidu ja Eesti õigusakte, ning erinevaid seletuskirju ja kommentaare. Vähem olulisel kohal ei ole töös ka erinevad õigusalsed artiklid ning raamatud, Euroopa Liidu ja siseriiklikud normatiivaktid. Samuti on töö analüüsis ning koostamisel kasutatud mitmeid kohtulahendeid.

1. MAKSEKÄSU KIIRMENETLUSE EELDUSED

1.1 Nõude sisule esitatavad tingimused

Paljud riigid on näinud tsiviilmenetluses ette lihtmenetlused teatavate lihtsamate nõuete menetlemiseks.¹⁸ Maksekäsu kiirmenetluse eeldusi on mitmeid. Esiteks ja ehk kõige peamiseks eeliseks on menetluse kiirus ning efektiivsus. Samuti ei saa mainimata jätta väikseid kulusid, just menetluskulusid silmas pidades. Maksekäsu kiirmenetluse eripäraks on see, et kohus väljastab võlausaldaja avalduse alusel võlgnikule maksekäsu ilma, et viimasel oleks võimalik eelnevalt oma seisukohti avaldada.¹⁹ Mõningatel juhtudel võib lihtmenetlus edukalt asendada tavamenetlust.²⁰ Seejuures ei saa välistada tavamenetlust, mis ilmselgelt on vajalikum suurte ja keeruliste rahaliste ja muude nõuete puhul.

Sarnaste eeldustega võib esile tõsta ka Euroopa maksekäsumenetluse. Ka selle menetluse puhul on olulisteks eelisteks kiirus, efektiivsus ning madalad menetluskulud. Euroopa maksekäsumenetlus reguleerib piiriüleste vaidluste maksekäsu kiirmenetlust – so protsessi, millega on kohtusse pöördujal võimalik saada täidetav kohtulahend ilma sisulise vaidlusega juhul, kui võlgnik rahalisele nõudele vastuväiteid ei esita. Vastuväite esitamisel jätkub vaidlus sarnaselt Eesti maksekäsu kiirmenetlusele tavalise hagimenetluse korras, va juhul, kui kohtusse pöörduja on taotle- nud sel juhul menetluse lõpetamist.²¹

¹⁸ Smits, M. A. (ed). Elgar Encyclopedia of Comparative Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2006, p 125.

¹⁹ Green Paper on a European Order for Payment Procedure and on Measures to Simplify and Speed Up Small Claims Litigation. Brussels, 20.12.2002, COM (2002) 746 final. Arvutivõrgus kättesaadav: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0746en01.pdf (05.09.2014).

²⁰ Faure, M. A. Selection of Empirical Socio-Economic Research with Respect to the Functioning of Legal Rules and Institutions in Belgium and Netherlands. European Journal of Law and Economics, 2001, Vol 11 Iss 3, p 219.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12.12.2006. a. määrus (EÜ) nr. 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. - ELT L 399, 30.12.2006, art 17 lg 1.

Võrreldes maksekäsumenetlust ning hagimenetlust võib väita, et maksekäsumenetlus on formaliseeritud ning menetlus toimub vaidlevate poolte poolt esitatud dokumentatsiooni alusel. Formaalne menetlus loob aga eelise, just menetluse kiiruse osas. Kui üldjuhul kestavad menetlused väga pikka aega ehk isegi aastaid, siis üldjuhul maksekäsumenetluse otsus väljastatakse Euroopa maksekäsu puhul juba 30 päeva jooksul ning siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse puhul 15 päeva jooksul, alates avalduse saamisest ning tingimusel, et see vastab Euroopa maksekäsumenetluse määrusele ning teisel juhul siseriiklikule menetlusele sätestatud tingimustele.

Euroopa maksekäsumenetluse peamine põhimõte on lihtsustada ja kiirendada menetlust ning vähendada menetluskulusid vaidlustamata rahalisi nõudeid käsitlevate piiriüleste juhtumite korral, luues Euroopa maksekäsumenetluse ning lubada Euroopa maksekäskude vaba ringlust kõikjal liikmesriikides, kehtestades miinimumstandardid, mille järgimine võimaldab maksekäsu täitmise liikmesriigis vältida mis tahes ebavajalikke vahemenetlusi enne maksekäsu tunnustamist ja täitmist.²² Seega on oluline ka see, et menetluskulud püsiksid madalad kuna riigilõivud tavamenetluse puhul võivad olla väga koormavad.²³

Oluline aspekt Euroopa maksekäsumenetluse puhul on ka see, et menetlust iseloomustab formaalsuse mõiste.²⁴ Kuigi formaalne menetlus on ehk kiirem ning vähem kulukam võib see siiski mõjuda võlgniku seisukohast kahjulikult. Menetluse pooltel peab olema võrdne võimalus esitada oma seisukohti ja neid kinnitavaid tõendeid ehk olla ära kuulatud.²⁵ Kuid praeguste käsitletavate menetluste puhul võib selline menetluse iseloom ning laad kahjustada isikute põhiõigusi, näiteks vähendada läbipaistvust ning aususe printsiipi just kohtumõistmise osas. Sellest tulenevalt leiab töö autor, et kuigi formaalse menetlusega võivad olla esmapilgul menetluse poolte õigused piiratud, on oluline isikute aktiivne osalus menetluses. Ehk menetluse pooled peavad ise kaitsma

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12.12.2006. a. määrus (EÜ) nr. 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. - ELT L 399, 30.12.2006, art 1 lg 1.

²³ Öunpuu, A. Riigilõivu määrad tsiviilkohtumenetluses. *Juridica* 2011/V, lk 384.

²⁴ Kõve, V. Aegumise peatumine hagi esitamise või muu menetlustoimingu tegemisega kohtus või kohtuväliselt. *Juridica* 2010/VII, lk 526.

²⁵ Ernits, M. PõhiSK § 15/2.1.5. - E.-J. Truuväli et al. (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. trükk. Tallinn: Juura 2008, lk 169.

oma huve ning vajadusel sekkuma või vaidlustama esitatud avalduse, mis on poolte õigusi arvestades kahjustavad.

Erinevalt Eesti maksekäsu kiirmenetlusest, mida saab rakendada üksnes nõuete puhul, mille põhi- ja kõrvalnõuded kokku ei ületa 6 400 eurot (TsMS § 481 lg 2²⁶), võib Euroopa maksekäsumenetluse algatada ükskõik kui suurte rahaliste nõuete puhul. Seega puuduvad Euroopa maksekäsumenetluse määruse kohaselt piiranguid nõude suuruse osas, mis on sätestatud näiteks Eesti maksekäsu kiirmenetluse puhul. Euroopa maksekäsumenetluse puhul mängib olulist osa ka Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus, mis loob piirangud piiriüleste vaidluste osas just nõude suuruse seisukohalt. Nimelt kohaldatakse vastavat määrust piiriüleste juhtumite puhul tsiviil- ja kaubandusajades igat liiki kohtutes, kui nõude väärtus ilma nõude intresside, kulude ja muude kõrvalnõueteta ei ületa 2 000 eurot, ajal, mil nõudevorm pädeva kohtu poolt vastu võetakse.²⁶

Kuigi Euroopa maksekäsumenetluse määrus kehtestab nõude piirid on oluline asjaolu nõude esitamisel ka avalduse saaja asukoht. Nimelt Euroopa maksekäsumenetluse määrus sätestab, et maksekäsumenetlust saab algatada üksnes juhtudel, kui vähemalt ühe poole alaline elu- või asukoht või peamine elukoht on muus Euroopa liidu liikmesriigis kui selles, kus asub vaidlust lahendav kohus. Seega ei ole Euroopa maksekäsumenetlust võimalik algatada juhul, kui mõlemad pooled asuvad ühes riigis. Kuid sellisel juhul on võimalik sarnane nõue muuta sissenõutavaks maksekäsu kiirmenetluse raames, mille täpsema korralduse sätestab TsMS.

Tulenevalt Euroopa maksekäsumenetluse määrusest saab Eesti kohus viidatud määruse alusel menetlust läbi viia üksnes juhul, kui üks vaidluse pooltest omab domitsiili (alalist elukohta või asukohta) või harilikku viibimiskohta mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis. Euroopa maksekäsumenetluse määruse kohaselt peetakse seejuures Euroopa Liidu liikmesriigiks viidatud määruse tähenduses kõiki Euroopa Liidu liikmesriike, välja arvatud Taanit.²⁷

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. - ELT L 199, 31.7.2007, art 2 lg 1.

²⁷ Torga, M. Euroopa Liidu tasandil tsiviilkohtumenetlust reguleerivate määruste rakenduspraktika: Balti riikide kogemus. (Nr. TM 2012/04 /EK) III, 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/euroopa_liidu_tasandil_tsiviilkohtumenetlust_reguleerivate_maaruste_rakenduspraktika_balti_riikide_kogemus_eesti_osa_1.pdf (12.01.2015).

Eelpool on välja toodud Euroopa maksekäsumenetluse eelised. Järgnevalt toob töö autor välja siseriikliku maksekäskiirmenetluse eelised. Nagu ka juba eelnevalt on mainitud, sarnanevad need kaks menetlust üsna tihedalt. Nagu ka Euroopa maksekäsumenetluse eesmärgiks, on ka maksekäsu kiirmenetluse eesmärgiks kiirus, efektiivsus ning madalad menetluskulud. Ühe erinevusena saab välja tuua aga asjaolu, et kui Euroopa maksekäsumenetluse avaldust saab esitada üksnes juhul, kui üks pooltest asub teises liikmesriigis, siis maksekäsu kiirmenetluse raames peavad mõlemad pooled asuma Eestis. Nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 („Kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades“) art 15 p-le 1 ja art 16 p-le 2 võib tarbijalepinguga seotud küsimustes algtada teine lepinguosaline menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elu-koht. Vastavalt eelnimetatud määruse art 17 võib art 15 ja 16 sätetest kõrvale kalduda üksnes kokkuleppe alusel, mis on sõlmitud pärast vaidluse teket või mis võimaldab tarbijal algtada menetluse käesolevas jaos nimetamata kohtutes või mis on sõlmitud tarbija ja teise lepinguosalise vahel, kui mõlema alaline või peamine elukoht oli kokkuleppe sõlmimise ajal ühes liikmesriigis, ning millega on määratud pädevus selle liikmesriigi kohtutele, tingimusel, et selline kokkulepe ei ole vastuolus asjaomase liikmesriigi seadustega. Seaduses ettenähtud juhtudel ja korras võivad pooled sõlmida kohtualluvuse kokkuleppe. Kohtualluvuse kokkulepe on kokkulepe lahendada vaidlus kindlas kohtus, mille sätestab TsMS § 71. 10. jaanuaril jõustus Eestis uus Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus, mis loob tingimuse, et Eestis jõustunud maksekäsk on automaatselt täidetav mujal Euroopa liikmesriikides.²⁸ Kui varasemalt oli selline tingimus välistatud ning vajadus oli otsuse tunnustamiseks enne täitemenetluse algtamist, siis määruse jõustumisega see muutus ning tunnustamise vajadus muutus mittevajalikuks. Siinkohal tõusetub aga küsimus, kas sissenõudjal on üldse vajadust esitada oma nõue Euroopa maksekäsumenetluse raames, kui kehtima hakanud Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus loob samaväärsed tingimused jõustunud otsuse täitmiseks?

Õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et maksekäsu kiirmenetlust võib kasutada erinevate rahasummade sissenõudmiseks ehk mitte vaid lepingulisest soorituskohustusest tulenevate nõuete puhul.²⁹ Kuigi menetluse struktuur erineb riigiti oluliselt, jääb selle põhiolemus samaks –

²⁸ Torga, M. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus: kas põhjalik muutus Eesti rahvusvahelises tsiviilkohumenetluses? *Juridica* 2014/IV, lk 304.

²⁹ Vutt, M. Maksekäsu kiirmenetluse kohtupraktika probleeme. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus. Õigusteabe osakond 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikohus.ee/vfs/1140/Maksek2suKi-irmenetlus_MargitVutt.pdf (10.02.2015).

kohus väljastab kirjalikus menetluses *ex parte* võlausaldaja avalduse alusel maksekäsu.³⁰ Vaidlustamata nõuete sissenõudmine pika ja kuluka kohtuprotsessi raames võib loodetud kasu asemel võlausaldajale majanduslikus mõttes hoopis kahjulikuks osutuda³¹ ning seega on ehk paremaks lahenduseks maksekäsumenetlus.

Ka Euroopa Liidu piiriüleste juhtumite puhuks loodud Euroopa maksekäsumenetluse eesmärgiks on lihtsustada ja kiirendada menetlust ning vähendada menetluskulusid vaidlustamata rahaliste nõuete korral, kuid seda piiriüleste juhtumite puhul.³² Nagu siseriiklike maksekäsu menetluse mudelite puhul, nii töötab ka Euroopa maksekäsumenetlus põhimõttel, et võlausaldajal on võimalus saada kiiresti täitedokument juhul, kui võlgnik jääb menetluses passiivseks.³³

Enamikus Euroopa riikides (Austria, Belgia, Saksamaa, Kreeka, Luksemburg, Portugal, Hispaania), kus kasutatakse küll maksekäsumenetlust on tingimuseks seatud rahaliste nõuete olemasolu piiritlemine. Samas mõningais riikides võib maksekäsu menetluses avalduse aluseks olla ka mõnest muust kohustusest tulenev nõue. Näiteks Rootsis võib taolises lihtmenetluses nõude aluseks olla muuhulgas ka veel vallasasja üleandmine, kohustuse täitmine, töölepingu täitmine ning valdusesse sisenemise keelamine. Prantsusmaal võib maksekäsu menetluses nõude aluseks olla lepingust tulenev mitterahaline kohustus, kui üks lepingupool ei ole lepinguga seotud läbi majandus- või kutsetegevuse.³⁴ Itaalias võib lisaks rahalisele kohustusele nõuda ka vallasasja üleandmist või vallasasja asendamist.³⁵ Seega võib väita, et nõuete liigid on küll riigiti erinevad, kuid üldjuhul on nendeks siiski vallasasja üleandmine või asendamine ning vara tagastamine.

TsMS eelnõu seletuskirja kohaselt on maksekäsu kiirmenetluse puhul tegemist hagimenetlust ennetava menetlusega, kus eesmärgiks on täitedokumendi saamine kindla rahasumma maksmise-

³⁰ Kodek, G. E., Rechberger, W. H. (eds). Orders for Payment in the European Union: Mahnverfahren in der Europäischen Union. The Hague: Kluwer Law International 2001, p 17.

³¹ Green Paper on a European Order for Payment Procedure, p 8.

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12.12.2006. a. määrus (EÜ) nr. 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. - ELT L 399, 30.12.2006.

³³ Gomez Amigo, L. The European Order for Payment Procedure: An Example of Harmonization of the Civil Procedure in Europe. Toronto: International Association of Procedural Law, 2009, p 1.

³⁴ Green Paper on a European Order for Payment Procedure, p 19.

³⁵ Campell, C. (ed). International Civil Procedure (2007) II. Yorkhill Law Publishing 2007, p 86.

le suunatud nõuete puhul.³⁶ Seega eeldab maksekäsu kiirmenetlus, et tegemist on kindla rahasumma nõudmisega, kuid kuidas määrata kindlaks milline on kindel rahasumma? Väljendit “kindel rahasumma” saab tõlgendada mitmeti, kuid maksekäsu kiirmenetluse mõistes on oluline see, et tegemist on vaidlustamata rahalise nõudega. Vaidlustamata rahaline nõue selles mõttes, et nõude suurus peab olema välja selgitatud ning piiritletud ning see ei tohiks eelduste kohaselt poolte vahel küsimusi ning vaidlusi tekitada. Seega piisab sellest, kui avaldaja on sissenõutava summa määratlenud, see nähtub avalduses kirjeldatud asjaoludest, tuleneb selgest alusest ja selle suurus ei sõltu kohtu diskretsioonist.

TsMS sätestab, et maksekäsu kiirmenetluses saab avalduse esitada lisaks eraõigussuhtest tuleneva kindla rahasumma maksmise nõudele ka alaealise lapse elatise nõudes (TsMS § 491 lg 1). Mis tähendab sisuliselt elatisharja nõuet ühe lapsevanema vastu teiselt lapsevanemalt. Üldiselt mõistetakse kohtu poolt see välja, kuna tegemist on formaalse menetlusega ning ei süübita asjaoludesse. Paraku on tihti aga kohtu poolne töö asjatu kuna lapsevanemad tahavad avalduse tagasi võtta leppimise puhul.

Euroopa maksekäsmenetluse määruse artikkel 2 lg 1 kohaldatakse piiriüleste juhtumite korral tsiviil- ja kaubandusajades igat liiki kohtutes või erikohtutes. Käesolev määrus ei laiene eelkõige maksu-, tolli- või haldusajadele ega riigi vastutusele, mis tuleneb riigi tegevusest või tegevusetusest riigivõimu teostamisel (acta iure imperii). Mõistet tsiviil- ja kaubandusasi“ tuleb siinjuures tõlgendada autonoomselt ehk sõltumata sellest, kuidas vastavat mõistet tõlgendatakse Eesti õiguses. Seetõttu võib teoreetiliselt tsiviil- ja kaubandusajaks Euroopa maksekäsu menetluse määruse tähenduses osutada vaidlus, mis Eesti riigi sisese õiguse kohaselt tsiviil asjana käsitatav ei ole.³⁷ Sama määruse artikkel 2 lg 2 järgi ei kohaldata antud määrust:

- abielusuhetest tulenevate varaliste õiguste, testamentide ja pärimise suhtes;

³⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu 208 SE I. Seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/index.php?op=steno&op2=print&stcommand=stenogramm&date=1076497200&pkp-kaupa=1&paevakord=2000010494> (11.09.2014).

³⁷ Torga, M., Euroopa maksekäsmenetlus – lihtne viis rahvusvaheliste tsiviilnõuete maksmapanemiseks, *Juridica* 2013/V, lk 330.

- pankrotimenetluste, maksejõuetute äriühingute või teiste juriidiliste isikute likvideerimismenetluste, kohtulike kokkulepete, kompromissi tegemise ja muude sarnaste menetluste suhtes;
- sotsiaalkindlustuse suhtes;
- lepinguvälistest kohustustest tulenevate nõuete suhtes, välja arvatud kui pooled on nende osas sõlminud kokkuleppe või kui on tunnistatud võla olemasolu või nad on seotud kindlaksmääratud võlgadega, mis tulenevad vara ühisest omandist.

Seega Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi saab esitada üksnes selliste nõuete sissenõudmiseks, mis täidavaks kaks kindlat tingimust. Esiteks, sätestab määruse artikkel 4 tingimuse, mille näol on tegemist kindla rahasumma sissenõudmiseks suunatud nõuetega ning mille täitmise tähtaeg on saabunud³⁸ ning mida saab kvalifitseerida kui Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 2 viidatud „tsiviil- ja kaubandusajades“ esitatavate nõueteena.

Mõistet „tsiviil- ja kaubandusasi“ on Euroopa Kohus tõlgendanud Brüsseli I määruse ning selle eelkäija Brüsseli konventsiooni alusel tehtud lahendites. Kuna aga Euroopa maksekäsumenetluse määrus kasutab analoogset tõlgendust, saab Brüsseli I määruse ja Brüsseli konventsiooni alusel tehtud Euroopa Kohtu lahendeid selle kohta, mida pidada tsiviil- ja kaubandusajaks, kasutada ka Euroopa maksekäsumenetluse määruse tõlgendamisel.³⁹ Näiteks Euroopa kohtu poolt nimetatud tsiviil- ja kaubandusi on väga sarnane Eesti kohtute poole tehtud lahenditele. Üheks näiteks võib tuua selle, kus Euroopa kohus leidis, et tsiviil- ja kaubandusaja alla ei kuulu avaliku võimu kandja, kui ta täitis oma seadusest tulenevaid kohustusi. Samas ei välista seadus olukorda, kus avaliku võimu kandja astub lepingulisse suhtesse eraõigusliku poolega ning ka Euroopa Kohtu praktika alusel on selline võimalus lubatud.⁴⁰ Näiteks, kui avalik-õiguslik juriidiline isik sõlmib lepingu mingisuguse ehitise rajamiseks eraõigusliku isikuga ning sellest tulenevalt tekivad probleemid, siis sellisel juhul tekib avalikul võimukandjal õigus esitada Euroopa maksekäsk lepingupoole vastu juhul, kui lepingu poole asukoht vastab Euroopa maksekäsu määruse

³⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus.- Euroopa Liidu Teataja L 399, 30.12.2006.

³⁹ Torga, M. (Viide 35), lk 330.

⁴⁰ EK 15.05.2003. otsus nr C-266/01.

tingimustele. Lisaks sellele sätestab Euroopa makseäsumenetluse määrus piirangu, et nõudeid ei saa esitada lepingu väliste nõuete kohta, erandiks on see, kui isikud on sõlminud omavahelise kokkuleppe. Seda tingimust põhjendatakse asjaoluga, et vastasel juhul väljub menetlus oma piiridest selles mõttes, et vaidluse tekkimisel poolte vahel on välistatud kiirmenetlus⁴¹ kuna ilmselgelt tekivad sellisel juhul poolte vahel diskussioonid kokkuleppe tingimuste täpsustamise osas.

Eesti siseriiklikku maksekäsu kiirmenetlust reguleerib TsMS §481, mis sätestab maksekäsu kiirmenetluse alustamise alused. Esiteks peab olema vaidlevate poolte vahel eraõiguslik suhe, välistatud on avalik-õiguslik suhe.⁴²

TsMS §481 lg 2 järgi ei toimu maksekäsu kiirmenetlust, kui:

- nõue ei ole avalduse esitamise ajal veel sissenõutav, välja arvatud käesoleva seadustiku §-s 367 nimetatud viivisenõuded või kui nõude esitamine sõltub vastastikuse kohustuse täitmisest ja kohustus ei ole veel täidetud;
- nõude esemeks on mittevahalise kahju hüvitamine;
- nõue esitatakse pankrotivõlgniku vastu;
- nõue, mis on esitatud mitme võlgniku vastu, ei tulene samast alusest või kohustusest.

Samuti sätestab TsMS §481 lg 2¹, et maksekäsu kiirmenetlust ei kohaldata kõrvalnõuetele ulatuses, mis ületab põhinõuet. Samuti on erand elatisnõuete osas TsMS §481 lg 2² järgi, mille kohaselt võib maksekäsu kiirmenetluses esitada üksnes käesoleva peatüki 2. jaos sätestatud erisusi järgides.

Teiseks poolte vahel peab eksisteerima lepinguline suhe või vähemalt tasumiseks kohustav kokkulepe (võlatunnistus), eelkõige juhtumid, kus on tegemist lepingujärgse rahalise sooritusega. Maksekäsu kiirmenetluse praktikas on tõusetunud küsimus, kas maksekäsu kiirmenetluses on võimalik nõuda ka suulisest lepingust tulenevat võlga? Ühe näitena on seejuures toodud juhtum, kus sissenõudja nõudis müüjalt lepingutingimustele mittevastava auto müügiga tekitatud

⁴¹ Storskrubb, E. *Civil Procedure and EU Law A Policy Area Uncovered*. Oxford University Press 2008, p 208.

⁴² Vutt, M. (Viide 27), lk 4.

kahju (auto parandamiseks tehtud kulutuste) hüvitamist. VÕS § 11 lg 1 kohaselt kehtib üldiselt lepingu vormivabadus, juhul kui seaduses ei ole sätestatud lepingu kohustuslikku vormi, siis on lubatud sõlmida leping kas suuliselt, kirjalikult või mis tahes muus vormis. Kuna maksekäsu kiirmenetluse sätete juures puuduvad piirangud lepingu vormi osas, siis ei ole välistatud suulisest lepingust tuleneva nõude maksmapanek maksekäsu kiirmenetluse mõistes, kui kõik seaduses sätestatud menetluse eeldused on täidetud.⁴³ Seega on väga oluline suulist lepingut sõlmivatel pooltel täpsustada lepingu tingimused ning võimalikud vaidlustamise võimalused ning siiski võimalusel sõlmida leping kirjalikult. Kuna ilmselgelt on nõuet maksta panna tunduvalt keerukam suulise lepingu puhul, kui on seda teha kirjaliku lepingu puhul. Nagu ka eelnev analüüs tõestas ei ole suuline leping või kokkulepe välistatud, kuid selle tõendamine on tunduvalt keerukam ning aeganõudvam, kui kirjaliku lepingu puhul. Sarnaselt Eesti maksekäsu kiirmenetlusele ei ole seatud ka Euroopa maksekäsumenetluses kindlaid piire lepingu tingimustele. Seega võib järeldada seda, et samuti on lubatud erinevad lepingu vormid, iseasi on see, kuidas nende maksmapanemine toimib.

Maksekäsu kiirmenetluse kolmandaks tingimuseks on see, et nõude alus seisneb kindla rahasumma maksmisses. Näiteks hüvitise määramine, juhul kui kahju suurus on määratletud. Kuna tegemist on formaliseeritud menetlusega ei hakka kohus ning kohtul puudub ka kohustus, asjaolusid sisuliselt uurida ning sellisel juhul ei saa kahju hüvitamist kindlalt välja selgitada ilma pikema uurimiseta.⁴⁴ Nii riigisisese kui ka Euroopa maksekäsumenetluse puhul on oluline see, et kõik kõrvalnõuded oleksid kindlate summadena nõude sisus väljatoodud. Võlaõigusseaduse § 113 lõike 1 kohaselt võib võlausaldaja rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral nõuda võlgnikult viivitusintressi (viivis) arvates kohustuse sissenõutavaks muutumisest kuni kohase täitmiseni.⁴⁵ Peamiseks põhjenduseks ongi just see, et kuna menetlus on formaalne ei hakka kohus kõrvalnõuete või hüvitiste summasid ise kalkuleerima vaid selle peab olema teinud avalduse esitaja pool.

Euroopa maksekäsumenetluses ei ole välistatud ka SMS- laenulepingutest tulenevaid nõudeid, mis on lepingulised nõuded ning mis täidavad tingimuse rahalise nõude mõistes. SMS-

⁴³ Vutt, M. (Viide 27), lk 4.

⁴⁴ Vutt, M. (Viide 27), lk 4.

⁴⁵ Raude, M. Viivise vähendamine võlgniku taotlusel ja kohtu algatusel. *Juridica* 2015/I, lk 26.

laenulepingu puhul on tegemist mobiilisõnumi kaudu võetud tagatiseta kiiralaenuga. SMS-laenulepingu sõlmib laenuandja sidevahendite kasutamisele üles ehitatud turustus- või teenindussüsteemis ning laenuaotleja teeb pakkumuse mobiiltelefoni või muud sidevahendit kasutades. Seetõttu on kiiralaenu puhul tegemist sidevahendi abil sõlmitud lepinguga, täpsemalt sidevahendi abil sõlmitud finantsteenuse osutamise lepinguga.⁴⁶ Oluline on siinkohal ka asjaolu, et kiiralaenulepingud on üldiselt kõigile laenuvõtjatele samadel tingimustel antavad krediidid. Ehk teisisõnu SMS-laenulepingud sisaldavad endas alati tüüptingimusi, mis võivad olla krediidisajale ebamõistlikult kahjustavad just intressi ning muude tingimuslike nõuete osas, sealhulgas ka erinevad leppetrahvid jne. Võimalus on tunnistada liigkasuvõtjalikud laenulepingud, näiteks SMS-laenulepingutest tulenevad nõuded, heade kommete vastaseks,⁴⁷ juhul kui laenusaaaja ise vaidlustab nõude. Täpsemalt sätestab tüüptingimuste nõuded VÕS § 35-45. Samas ei saa väita, et SMS-laenudest tulenevad krediidisuhted on erandid, sest nagu ka eelpool mainitud ei sätesta maksekäsu kiirmenetlus ega ka Euroopa maksekäsumenetlus lepingu vormilisi piiranguid, seega on võimalik ka SMS-laenulepingutest tulenevate nõuete sissenõudmine maksekäsu kiirmenetluse või Euroopa maksekäsumenetluse alusel.

Nagu ka Soomes, on Eestis kujunenud kiiralaenudest väga suur ühiskondlik probleem. Statistika näitab, et 2007 aastal tehti 22 000- 23 000 kohtuotsust, mis puudutasid 8 000- 9 000 maksevõlglast.⁴⁸ Probleemiks ei saa pidada laenu võtmist vaid SMS-laenuandja, kui krediidiandja poolt, seatud ülikõrged intressimäärad. Kuigi laen väljastatakse tagatiseta ning kõrge intressimääraga ei ole see ka vähem riskantne laenuandjale, just nimetatud põhjustel. Lisaks sellele, puudub krediidiandjal ka krediidivõtja taustinfo isiku maksevõime kohta. Praegusel hetkel kasutavad SMS-laenu andjad maksevõime tuvastamiseks üksnes maksehäirete registrit, mis ei ole aga piisav isiku maksevõime kindlaksmääramisel.⁴⁹ Sms-laenulepingutest tulenevate nõuete sissenõudmisel Eesti maksekäsu kiirmenetluse raames tekib siiski võlgnikul väike eelis võrreldes Euroopa maksekäsumenetlusega. Eelis seisneb selles, et maksekäsu kiirmenetluse puhul ei tohi kõrvalnõuded kokku ületada põhinõuet, seega olenemata kõrgetest intressidest tekib võlausaldajal nõudeõigus

⁴⁶ Saare, K., Sein, K., Simovart, M. A., Laenusaaaja õiguste kaitse SMS-laenu lepingute puhul. *Juridica* 2010/I, lk 42.

⁴⁷ Köhler, H. *Tsiviilseadustik. Üldosa*. Tallinn: Juura, 1998, lk 202.

⁴⁸ Saare, K., Sein, K., Simovart, M. A., *op. cit.*, lk 42.

⁴⁹ *Ibid*, lk 41.

ainult kindlale summale. Erinevalt Euroopa maksekäsumenetlusest, kus rahalist ülempiiri ei ole seatud ning lubatud on intressi nõudmine kuni põhivõla tasumiseni.⁵⁰ Seega võlgniku seisukohast oleks mõistlik pigem täita oma kohustust maksekäsu kiirmenetluse raames.

Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi on võimalik Eesti kohtutesse esitada üksnes kindla rahasumma sissenõudmiseks, mille tasumise tähtaeg on avalduse esitamise ajaks saabunud. Seega on Euroopa maksekäsumenetluse raames võimalik maksuma panna üksnes rahalisi nõudeid ning mitte tulevikus tekkivaid või vaieldavaid nõudeid (nt lepingulise kahju nõuet, mille suurust ei oska võlausaldaja avalduse esitamise hetkel täpselt veel määrata). Samas on Euroopa Kohus leidnud⁵¹, et võimalik on nõuda intressi kuni põhivõla tasumiseni. Siinjuures ei ole Euroopa maksekäsumenetluse raames esitatavatele nõuetele ette nähtud ühtegi rahalist piirmäära, mida kinnitab ka Euroopa Kohtu seisukoht. Samas on Eesti kohtud sageli keeldunud menetluse võtmast Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi nõuete kohta, mis ületavad TsMS § 481 lõikes 22 toodud piirmäära. Kuna Euroopa maksekäsumenetluse määruse eesmärgiks on kiirendada vaidlustamata nõuete sissenõudmist, olenemata sellest, kui suured sellised nõuded on, ei tohiks TsMS § 481 lõikes 22 sätestatud piirmäära Euroopa maksekäsumenetluse määruse alusel esitatavatele avaldustele kohaldada. Eelnev tähendab seda, et kui võlausaldaja nõue ületab 6 400 eurot, saab võlausaldaja oma nõude Eesti kohtus maksuma panna küll Euroopa maksekäsumenetluse raames, kuid mitte TsMS-s reguleeritud maksekäsu kiirmenetluse raames.⁵² Seega saab väita, et praegusel juhul on Eesti kohtud eksinud Euroopa maksekäsu menetluse võtmisel, juhul kui nõue ületab TsMS mõistes ülempiiri. Siinkohal on kohtud lähtunud TsMS § 490¹ lg 1, millest tulenevalt maksekäsu kiirmenetluse kohta sätestatud kohaldatakse ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus, alusel läbiviidava maksekäsu kiirmenetluse läbiviimisel ulatuses, milles see ei ole reguleeritud nimetatud määruises. Seega vastavalt sellele peavad küll kohtud Euroopa maksekäsu menetluse puhul lähtuma TsMS-st, kuid kuna Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei sätesta nõuetele ülempiiri on ilmselt kohtud leidnud, et see on reguleerimata koht ning tuginevad asjaolule, et see

⁵⁰ EK 28.06.2012. otsus nr C-215/11.

⁵¹ EK 13.12.2012. otsus nr C-215/11.

⁵² Torga, M. (Viide 35), lk 331-332.

pole antud määruses piisavalt reguleeritud ning seetõttu on õigus kohaldada TsMS tulenevat nõuetele seatud ülempiiri.

Selline piirmäär, mis on seatud siseriiklikus maksekäsu kiirmenetluses on küll mõistlik ning võlgniku huve kaitsev, kuid krediidiandja õigused on sellise tingimusega oluliselt kahjustatud. Millised on sissenõudja võimalused sisse nõuda võlgnevus, kui suur osa kõrvalnõuetest ei mahu nõuetele seatud ülempiiri sisse ning kuidas oleks krediidiandjal õiguslikult võimalik ka ülempiirist väljajäänud võlgnevuse summa sisse nõuda? Sellest võimalikust variandist esitab omapoolse analüüsi töö autor järgmises alapeatükis.

1.2 Nõude suurust puudutavad tingimused

Eesti maksekäsu kiirmenetluses esitatavatele nõuetele on kehtestatud ülempiir, mis on 6400 eurot (TsMS § 481 lg 22). Elatisenõuded ei tohi ületada 200 eurot kuus (TsMS § 491 lg 2). Samas teistes riikides (nt Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Rootsi) puudub ülempiir üleüldse.⁵³ Samuti puudub ülempiir Euroopa maksekäsumenetluse puhul. Selle menetluse eeliseks siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse ees on see, et selles menetluses esitatavatele nõuetele ei ole seatud ülempiiri, tegemist peab olema vaid rahalise nõudega, mis tuleb selgest alusest.⁵⁴

Tulenevalt TsMS § 481 lg 2² on maksekäsu kiirmenetluses esitatavatele nõuetele seatud piirmäär. Kuidas on aga võlausaldaja seisukohalt võimalik lahendada piirmäära probleem? Siinkohal on ka vastavalt praktikale esile kerkinud nõuete osadeks jagamise problemaatika. Nõude jagamise kontseptsiooni on eelkõige käsitletud common-law õigussüsteemiga riikides.⁵⁵ Oluline on asjaolu, kas nõude osadeks jagamine on seaduslik ning mõistlik juhul, kui see ületab seaduses ettenähtud piirmäära? Alustagem asjaolust, et avalduse esitaja ehk sissenõudja eesmärk on võimalikult väheste kuludega ning võimalikult kiiresti ajalisel mõttes, oma nõue rahuldada. Seega

⁵³ Green Paper on a European Order for Payment Procedure, p 21.

⁵⁴ McEleavy, P. (ed). Current Developments. Private International Law. Facilitating Cross-Border Debt Recovery – The European Payment Order and Small Claims Regulation. International and Comparative Law Quarterly, Vol 57, Iss 02, p 455.

⁵⁵ Waggoner, M. J. Fifty Years of *Bernhard v. Bank of America* is Enough: Collateral Estoppel Should Require Mutuality but *Res Judicata* Should Not. 12/2 Review of Litigation, 1993, p 391.

võibki järeldada, et oluliselt mõistlikum on nõue esitada maksekäsu kiirmenetluse raames kui tavamenetluse raames, just seetõttu, et maksekäsu kiirmenetluse raames saab avalduse esitaja pool kohtuotsuse tunduval kiirema aja jooksul, mis omakorda kiirendab ka nõude täidetuks saamist. Siinkohal võib tuua ühe näite: võlausaldajal on võlgniku vastu nõue suuruses 10 000 eurot. Tavamenetluses tuleks nõudelt tasuda riigilõivu 550 eurot.⁵⁶ Samas kui poolitada nõue kaheks ja esitada see kahe avalduse alusel maksekäsu kiirmenetluses suuruses 5 000 eurot nõue, tuleks riigilõivu tasuda 45 eurot pluss 45 eurot – kokku 90 eurot (RLS § 59 lg 6) ning lisaks menetluskulud summas 40 eurot mõlema nõude osas kokku. Lähtudes eelnevast näitest saab järeldada, et juba menetluskulude kokkuhoiu mõttes on mõistlikum esitada kaks avaldust pigem maksekäsumenetluse raames, kui tavamenetluse raames, mis tekitab väiksemad kulutused sissenõudja või avaldaja nõude rahuldamiseks.

Riigikohtusse jõudis kohtuasi⁵⁷, mille asjaolude kohaselt esitas hageja 2004. aastal kohtusse hagi, paludes kostjalt välja mõista 500 000 krooni põhiosa võlga. Kokku vastavalt pooltevahelisele lepingule võlgnes kostja hagejale 3 000 000 krooni. 2008. aastal esitas hageja samast lepingust tuleneva uue nõudeavalduse, paludes kostjalt välja mõista veel 500 000 krooni põhinõuet, mis oli nõudeavalduse esitamise ajaks veel välja nõudmata. Ringkonnakohus leidis, et sellist nõuet ei saa esitada, kuna põhivõla nõue on ühtne hagi esitaja ning sellisel juhul saab hagi esitada vaid korra. Riigikohus aga ütles, et olukord, kus hageja esitab sama tehingu alusel kõigepealt hagi võlanõude osaliseks rahuldamiseks ning seejärel nõuab järgmises menetluses ülejäänud summat, ei ole käsitletav kohtule sama hagi esitamisenä. Hagejale peab jääma õigus määrata, kas ta esitab kohtule hagi kogu rahalise nõude rahuldamiseks ühekorraga või ositi. Kui hageja pole eelmises menetluses kirjalikult väljendanud, et ta soovib ülejäänud põhivõla nõudest loobuda, ei saa seda järgmises menetluses järeldada. Seega võib väita, et hagide samasuse tuvastamisel on oluline võrrelda hageja esitatud nõudeid eelkõige hageja eesmärgi kaudu, samuti kõrvutada nõude aluseks olevaid asjaolusid.⁵⁸ Võttes kokku antud kaasuse saab teha järelduse, et hagejal on õigus oma nõue rahuldada vastavalt oma soovile, kas siis ositi või kogu nõue tervikuna. Paljudes kontinentaalõigussüsteemiga riikides ei eksisteeri nõude jagamist keelustavat regulatsiooni.

⁵⁶ Riigilõivu seadus - RT I, 19.03.2015, 58, lisa 1.

⁵⁷ RKTko 29.09.2010 otsus nr 3-2-1-30-10.

⁵⁸ Vutt, M. Hagi ese ja alus tsiviilkohtumenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus. Õigusteabe osakond, 2010, lk 37.

Nõude jagamise kontseptsiooni on eelkõige käsitletud common-law õigussüsteemiga riikides.⁵⁹ Erinevatl sellest näitest on aga USA, kus on nõuete jagamine lubamatu ning selle kohaselt ei tohi koormata kedagi arvukate kohtuasjadega.⁶⁰

Tulles tagasi maksekäsu kiirmenetluse juurde vastavalt TsMS § 481 lg 2² mõistes on võimalik nõue poolitada ning see esitada mitmes osas. Ehk teisisõnu olenemata piirmäära seadmisest seaduseandja poolt on võimalik sissenõudja poolne nõue rahuldada täies ulatuses. Seega tuleks sissenõudjal ennem menetluse alustamist kindlasti läbi mõelda, milline eelpool mainitud menetlus annaks kõige parema ning tulemuslikuma lahendi nõude sissenõudmisel.

Nagu ka eelpool juba sai mainitud, puudub Euroopa maksekäsumenetluses nõude ülempiir, mis on seatud maksekäsu kiirmenetluses. Sissenõudja seisukohalt on ülempiiri olemasolu pigem piirav tingimus, kuid võlgniku seisukohast on see pigem eelis. Euroopa maksekäsumenetluse seisukohast vaadates on see pigem kahjulik võlgnikule ning mugavam sissenõudjale. Esiteks ei pea sissenõudja suure nõude puhul esitama mitut maksekäsu avaldust ehk välistatud on nõude osadeks jagamine. Vajalik on vaid fikseerida kindlad summad, mida sisse hakatakse nõudma. Siinkohal on see aga siiski kahjulik võlgniku suhtes, eriti kui tuua nõude aluseks just varasemalt käsitletud SMS- laenulepingutest tulenevad nõuded. Kuna krediidilepingute puhul on välistatud intresside puudumine, kuid need on siiski mõislikud saab väita SMS- laenulepingutest tulenevate nõuete puhul vastupidist. Nimelt nende puhul ületab üldjuhul kõrvalnõuete osakaal põhinõuet ning selle tulemusena kerkib sissenõudja nõutav summa väga suureks. Juhul, kui sissenõudja otsustab maksekäsu esitada Euroopa maksekäsumenetluse raames on tal võimalus sisse nõuda kogu nõude summa olenemata kõrvalnõuete ja põhinõude osakaalust. Erinevalt Euroopa maksekäsumenetlusest peab sissenõudja siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse puhul lähtuma ülempiirist ning tingimusest, et kõrvalnõuded kokku ei tohi ületada põhinõuet ning kogu nõue kokku ei tohi ületada 6 400 eurot. Samas eelpool analüüsitud kohtulahendi põhjal võib ka siseriikliku menetluse puhul tekitada suuremat kahju võlgnikule olenemata piirmäära olemasolust. Juhul, kui sissenõudja soovib siiski kätte saada kogu võlgnevuses olevat nõuet on tal õigus nõue poolitada

⁵⁹ Waggoner, M. J. Fifty Years of *Bernhard v. Bank of America* is Enough: Collateral Estoppel Should Require Mutuality but *Res Judicata* Should Not. 12/2 Review of Litigation, 1993, p 391.

⁶⁰ Dunn, C. H. Exceptions Exist to Claim-Splitting Rule. Chicago Daily Law Bulletin 27/01/2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.cliffordlaw.com/news/attorneys-articles/exceptions-exist-to-claim-splitting-rule>, (15.11.2014).

ning esitada see kahes osas, kuna vastavalt Riigikohtulahendile on see lubatud. Seega olenemata maksekäsu kiirmenetluse ülempiirist ei saa väita, et Euroopa maksekäsumenetlust on võlgniku seisukohast kahjulikum kuna ka siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse puhul on lubatud nõuete jagamine, tekib sissenõudjal võimalus sisse nõuda kogu nõue. Samas on Eesti kohtud eelnevast lähtudes lükanud tagasi ka Euroopa maksekäsumenetluse nõudeid ⁶¹, mis TsMS 481 lg-s 2 märgitud summat ületasid. Selline kohtupraktika ei ole Euroopa maksekäsu menetluse määrusega kooskõlas.

Kokkuvõtvalt võiks siiski väita, et Euroopa maksekäsumenetluse määruse alusel tehtav lahend on formaalne ning pooled peavad ise hea seisma selle eest, et kellegi huve ei kahjustata avalduse esitaja esitatud nõudeavaldusega.

1.3 Muud nõudele esitatavad tingimused

Eelenevates peatükkidest on töö autor käsitlenud erinevaid Euroopa maksekäsumenetluse määrusest ning siseriikliku maksekäsu kiirmenetluses ettenähtud tingimusi nõuetele. Kuna peamisteks alustaladeks on siiski lepingu olemasolu ning nõude rahaline sisu, tõusetub ka teisi asjaolusid just nõuetele seatud tingimuste osas.

Esmalt tuleks ühe tingimusena vaadelda asjaolu, kas sõlmitud leping on mõlemale poolele kahjutu. Parima arusaadavuse saavutamiseks on vaja võtta arvesse ühelt poolt teabe kvaliteeti ja teiselt poolt teabe vastuvõtja iseärasusi. Mida keerulisem on esitatav teave, seda rohkem vajab see lihtsustamist, selleks et tarbija suudaks seda hoomata. Etikettide uurimused on näidanud, et tarbijad loevad ja saavad aru pigem siltidest, mis on selged ja sisutihedad; liiga detailne info toote kohta võib panna tarbija silti üleüldse eirama või vähemalt tekitab raskusi tähtsust omava info eris-

⁶¹ HMKo 01.04.2010 otsus nr. 2-10-12008; HMKo 01.12.2010 otsus nr. 2-10-59781; HMKo 15.04.2010.a. otsus nr 2-10-14879; HMKo 16.11.2010.a. otsus nr 2-10-54576; HMKo 10.07.2009.a. otsus nr 2-09- 26618.

tamisel.⁶² Siinkohal on oluline just see, et ei tehtaks kahju lepingu sõlmimisel ja seda tahtlikult ning krediitdivõtjale kajastatav teave, peab olema isikule arusaadav ja tõene.⁶³

Üha enam paistavad silma just heade kommetega vastuolus sõlmitud ning koostatud lepingud. Nendeks võib olla tavalised laenulepingud, SMS- laenulepingud ning ka suulised lepingud. Oluline ei ole mitte lepingu piiritus, vaid pigem lepingus sisalduvad tingimused ning samuti poolte vahelise lepingu sõlmimise eesmärgid. Lepinguvabadus tähendab, et isikul on vaba voli otsustamaks kas, kellega ja millistel tingimustel ta lepingu sõlmib.⁶⁴ Krediitiasutuse peamine eesmärk on krediidi andmisel teenida intressi, krediidi võtjal on aga eesmärgiks krediidi saamine, et parandada enda elujärku või muid isikule olulist, olenevalt soovist. Paraku on aga tihti just krediidiandjate eesmärk teenida oodatust suuremat kasu, lootes, et krediitdivõtja kas ei tutvu piisavalt sisukalt oma lepingutingimustega või on piisavas rahahädas, süvenemata ning hoolitama esitavatest tingimustest. Seega hea usu põhimõtte eeldab, et isikud käituksid teineteisega suheldes heas tahtes, ausalt ja õiglaselt ning selle põhimõtte tsiviilõigusesse sätestamise eesmärgiks on kindlustada, et majanduslikud suhted lähtuksid sellistest printsiipidest nagu ausus, õiglus, kord ja mõistlikkus.⁶⁵ Kuna aga töö keskendub maksekäsu kiirmenetlusele TsMS § 481 lg 1 mõistes, siis kuidas saab eelpool mainitud menetluses kohus täpsustada asjaolu, kui tegemist on pigem formaalse menetlusega?⁶⁶ Siinkohal leiab töö autor, et vastava menetluste raames on pigem üks osapooltest, üldjuhul krediitisaaja, kes saab tugineda ning vaidlustada nõude, mis võib olla headele kommetele vastuolus. Näiteks on leidnud Riigikohus⁶⁷, et heade kommetega vastuolus leping on koheselt tühine. Pooled vaidlesid SMS- laenulepingust tuleneva võlgnevuse üle ning kohus märkis, et liialt suurte intresside tõttu on krediitileping juba algselt tühine. Kohus põhjendas väl-

⁶² Ligi, R. Teavitamiskohustus tarbija huvide kaitse tagatis Euroopa Ühenduses. *Juridica* 2006/XIII, lk 536.

⁶³ Advokaadibüroo VARUL. *Lepingud. Näidised ja kommentaarid*. Tallinn, AS Äripäev, 2005-2013.p. 5.5.2. lk. 1-2.

⁶⁴ Kull, I. Principle of Good Faith and Constitutional Values in Contract Law. *Juridica International* 2002/VII, p 144.

⁶⁵ Kull, I. Principle of Good Faith and Constitutional Values in Contract Law. *Juridica International* 2002/VII, p 142-143.

⁶⁶ Kuurberg, M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud. *Juridica* 2005/III, lk 200.

⁶⁷ RKTko 12.11.2014 otsus nr 3-2-1-108-14.

jatoodut selliselt, et juhul kui krediidilepingust tuleneva krediidi ja selle eest makstava tasu vahetõrke on tasakaalust väljas erakordselt suures ulatuses, õigustab see tehingu heade kommete vastaseks lugemist ka krediidisaja sundolukorda hindamata.

Paraku esineb siiski ka olukordi, kus ilmneb peale lepingu sõlmimist, et krediidisaja sõlmis lepingu pahauskselt ehk juba lepingu sõlmimise ajal teadis krediidisaja, et ei hakkagi krediidiandjalt saadud krediiti tagastama vastvalt lepingule. Sellisel juhul tekib samuti ka krediidiandjal õigus leping üles öelda.

Lepingu poole õigus ja võimalus vaidlustada nõue, mis on heade kommete vastane ei anna tulemust juhul, kui nõue esitatakse maksekäsu kiirmenetluse raames ning sellele ei esitata õigeaegselt vastuväidet.⁶⁸ Kui hagimenetluses peab kohus ise tehingu tühisuse alusele tuginedes tühisuse tuvastama,⁶⁹ siis tühisuse hindamise ja sellele reageerimise võimalused formaliseeritud menetluses on ebaselged. Pigem võib eeldada, et praktikas ei hinda kohus maksekäsu kiirmenetluses tehingu võimalikku tühisust ja formaalses menetluses on seda menetlejalt ka keeruline nõuda,⁷⁰ sest kohus peabki kontrollima vaid nõude formaalseid eeldusi.

Tuues välja kohtupraktikat Eestis on tõsiseks probleemiks tarbijate passiivsus nõuete vaidlustamise osas. Pigem ei ilmu isikud kohtusse ning ei vaidlusta nõudeid, ei taotle viiviste vähendamist jne, kui seda teevad.⁷¹ Sellest tulenevalt saab järeldada, et isikud ei ole aktiivsed maksekäsu kiirmenetluses ning paljudel juhtudel on ka probleemiks õiguskaitsevahendite teadmatus. Oluline oleks pigem isikute informeerimine võimalikest õiguskaitsevahendite olemasolust ning samuti peaks olema ka välistatud heade kommetega vastuolus olevad lepingud. Selle probleemi lahendamiseks on näiteks Saksamaa tsiviilprotsessiseadustikku lisatud säte, mille kohaselt ei kohaldata maksekäsu kiirmenetlust tarbijakrediidilepingust tulenevatele nõuetele, kui selle lepinguline intress ületab baasintressimäära 12% võrra.⁷² Sellise piirangu eesmärgiks on vältida olukor-

⁶⁸ Saare, K., Sein, K., Simovart, M. A., *op. cit.*, lk 49.

⁶⁹ P. Varul. Tühine tehing. *Juridica* 2011/I, lk 35.

⁷⁰ M. Vutt. (Viide 27), lk 6.

⁷¹ K. Saare, K. Sein, M. A. Simovart., *op. cit.*, lk 49.

⁷² *Ibid*, lk 49.

da, kus maksekäsu kiirmenetluses üritab avaldaja saada lihtsustatud korras täitedokumendi nõudele, mis on vastuolus heade kommetega ning seega tühine.⁷³

Saksamaal kasutuselolevat nõuet võiks sarnaselt rakendada ka TsMS-i maksekäsu kiirmenetluse raames, mille kohaselt ei kohaldataks maksekäsu kiirmenetlust, kui krediidi kulukuse määr ületab seda keskmist tarbimislaenude kulukuse määra rohkem kui kolmekordselt.⁷⁴ Samas eeldab sellise tingimuse väljatöötamine lisakulutusi ning samuti eraldi esitatavate avalduste läbi-vaatamist, et avalduses oleks kõik tingimused täidetud. See aga välistab taaskord maksekäsu kiirmeentluse mõistes formaalse menetluse olemuse, mis omakorda välistab üleüldse maksekäsu kiirmenetluse rakendamise või Euroopa maksekäsumenetluse määruse rakendamise.

Euroopa maksekäsumenetluses on üheks väga oluliseks tingimuseks poolte asukoha määratlemine. Näiteks Euroopa maksekäsumenetluse määrus sätestab, et avalduse saab esitada juhul, kui ühe vaidluspoole alaline asukoht on Euroopa liikmesriigis, va Taani. Seega, kui mõlemad isikud asuvad Eestis, puudub võimalus alustada menetlust Euroopa maksekäsumenetluse mõistes. Samas ei ole aga välistatud olukord, kus menetluse alustamise ajal on mõlemad osapooled Eestis, kuid otsuse väljastamisel selgub, et isik/ võlgnik on asunud elama näiteks Soome. Sellisel juhul tekib sissenõudjal õigus esitada saadud otsus riiki, kus võlgnik asub, kuna väljastatud otsus kuulub Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse reguleerimise alasse, kuid oluline on see, et kohtu poolt väljastatud otsus kuuluks Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse.

Nimelt tuleb Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 66 lõikest 2 tulenevalt ka pärast 10. jaanuari 2015 kohaldada Brüsseli I määruse kohaldamisalasse langevate kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamise või täidetavaks tunnustamise üle otsustamisel vana Brüsseli I määrust, mitte Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust. Üksnes kohtulahendid, mis langevad uue määruse ajalise kohaldamisalasse, kuuluvad tunnustamisele ja täitmisele uue määruse alusel. Näiteks juhul, kui Soome kohus teeb 2014. aastal Brüsseli I määruse sisulisse kohaldamisalasse kuuluva lahendi, toimuks sellise kohtulahendi tunnustamine Eestis ja teistes Euroopa Liidu riikides ka pärast Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse jõustumist uue määruse ar-

⁷³ Jauernig, O. Zivilprozessrecht. 29. Auflage. München: C.H. Beck 2007, S 285; T. Rauscher et al. (Hrsg). Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. München: C.H. Beck 2007, auflage 3, § 688, Rn 9.

⁷⁴ K. Saare, K. Sein, M. A. Simovart, *op. cit.*, lk 49.

tikli 66 lõikest 2 tulenevalt varasema Brüsseli I määruse sätete alusel, sest selline lahend on tehtud enne Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamiskuupäeva.⁷⁵ Seega on tekib sissenõudjal õigus teises liikmesriigis tehtud kohtuotsus anda täitmisele teise liikmesriiki, vajamata tunnustamist.

Teiseks on sissenõudjal õigus ka esitada Euroopa maksekäsk. Siinkohal tekib aga küsimus, kui isiku kohta on väljastatud otsus Eestis ning samalaadne otsus tehakse ka näiteks Soomes, kas selline otsus on kehtiv ning kas sellel on üldse mõtet? Esiteks isegi kui see on lubatud ning mõlemad otsused samas asjas on kehtivad, tekitab see võlgnikule lisakulusid, just menetluskuulude osas. Kuna tasumisele kuulub nii Eesti kohtu poolt väljamõistetud riigilõiv kui ka Euroopa maksekäsu riigilõiv. Euroopa maksekäsu menetluse määrus sätestab, et juhul kui samas asjas on juba menetlust alustatud muuvt Euroopa maksekäsk automaatselt tühiseks. Paraku aga selline tingimus praeguses olukorras on mõttetu, kuna Euroopa liikmesriikidel puudub ühtne süsteem ning kohtuametnikud ei saa ka veenduda selles, et samas asjas ei ole juba lahendit tehtud. Seega lähtutakse praegusel hetkel üksnes avaldaja heast tahtest. Juhul, kui aga avalduse saaja hiljem peaks kohut teavitama topeltotsusest ühes ja sama asjas, siis muutub Euroopa maksekäsk automaatselt kehtetuks. Seega leiab töö autor, et Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamine antud juhul ebakorrektnine ning täitmisele tuleks otsus anda vastavalt Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel, juhul kui see väljastatud otsus kuulub määruse kohaldamisalasse.

Mõlema menetluse puhul on rangelt sõnastatud asjaolu, et menetlused on formaalsed ning kohus ei vaata asja sisuliselt. Seda sätestab nii TsMS kui ka Euroopa Parlamendi ja Nõukohu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12 detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. Formaalsuse tingimus seisneb selles, et esitatud avalduse sisu ei kontrollita kohtu poolt. Kohtu- poolne ülesanne on pigem jälgida, kas asi allub nende menetluse asukoha poolest ning kas nõudeavaldus on täidetud korrektselt. Asja sisuline kontroll peaks pigem toimuma avalduse saaja poolt, kes teab või vähemalt peaks teadma sõlmitud lepingu asjaolusid. seega on poolte endi ülesanne antud menetluste puhul selgitada välja sisuline tõesus. Juhul, kui avalduse saaja pool aga esitatud avaldusega ei nõustu ning soovib asja arutamist tavamenetluses, on tal selleks alati võimalus. Seejärel jätkub mõlema menetluse puhul maksekäsumenetlus tavalise tsiviilkohtumenetluse korras

⁷⁵ Torga, M. (Viide 20), lk 305.

ehk läheb üle hagimenetluseks (art 17 lg 1),⁷⁶ juhul kui nõude esitaja on soovinud menetluse lõpetamist vaidlustamise korral. Järgnev peatükk selgitab täpsemalt formaalse menetluse olemust ning selle alustamist.

1.4 Menetluse alustamise formaalsed eeldused

Maksekäsu kiirmenetlusele on omane formaliseeritud olemus⁷⁷ ja fakt, et selles ei tuvastata asjaolusid.⁷⁸ See tähendab sisuliselt seda, et menetluses lähtutakse esitatud dokumentatsiooni vormilisest küljest ning sisulisi hinnanguid ei anta. Juhul kui formaalsed nõuded on täidetud, väljastab kohus maksekäsu ning ei kontrolli nõude põhjendatust. Sellise menetluse puhul on oluline osapoolte endi osavõtt ning nende õigused on kaitstud täitmisele kuuluva otsuse vaidlustamisega. Seega ei vaja antud menetlus otseselt kohtuniku sekkumist ning kogu töö suunatakse kohtuametnikele (TsMS § 489²). Selline menetlus kiirendab otsuse saamist ning selle täitmisele andmist. Paraku ei välista see aga pahauskse avaldaja pahauskset nõuet. Juhul, kui üks osapooltest leiab, et nõue on esitatud pahausksest on tal alati õigus nõue vaidlustada, misjärel jätkub menetlus tavapärasel korras järgides avalduse menetlusse võtnud riigi menetlusõigust.

Euroopa maksekäsk toimetatakse isikule kätte kahel erineval võimalusel, mille sätestavad artiklid 13 ja 14. Sisuliselt erinevad antud artiklid selle poolest, et ühel juhul toimetatakse maksekäsk kätte kättesaamistõendiga ning teisel juhul kättesaamistõendita. Kättesaamistõendi puhul kinnitab isik isiklikult allkirjaga kättesaamistõendi, teise variandi puhul võtab otsuse vastu keegi muu isik ning kättesaamistõendit ei allkirjastata. Artiklist 8 p-st 1 tuleneb aga adressaadi õigus keelduda dokumendi vastuvõtmisest, kui see ei ole talle arusaadavas keeles või adressaatriigi ametlikus keeles, ja tagastada dokumendid kohtule ühe nädala jooksul ning paluda kohtudokumentidele tõlget. Näiteks on Euroopa Kohus leidnud oma lahendist, et juhul kui adressaat keeldub dokumenti vastu võtmast põhjusel, et see ei ole koostatud taotluse saanud liikmesriigi ühes ametlikus keeles või selles päritoluliikmesriigi keeles, millest adressaat aru saab, on saatjal või-

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. Euroopa Liidu Teataja L 399, 30.12.2006.

⁷⁷ Kõve, V. (Viide 22), lk 526.

⁷⁸ Tampuu, T. Tsiviilasja menetluse peatamine teise menetluse tõttu. *Juridica* 2010/ II, lk 103.

malus see puudus kõrvaldada, saates küsitud tõlke.⁷⁹ Seega selline lahend välistab olukorra, et menetlus koheselt lõppeks vaid annab võimaluse menetluse jätkumiseks. Paraku langeb aga selline võimalus isikul ära juhul, kui maksekäsk on saadetud isikule tähitud kirjana.

Makseettepanekule lisatakse vastuväite blankett ning saadetakse välja kas tähitud kirjana ja väljastusteatega, elektronposti aadressile või mõnel muul viisil. Juhul, kui ühes menetluses on mitu võlgnikku, siis saadetakse makseettepanek kõikidele isikutele. Võlgnikule saadetakse alati ärakiri. Avaldajale saadetakse teade makseettepaneku koostamise kohta, mis saadetakse avaldaja poolt kohtule antud elektronposti aadressile (TsMS § 484 lg 3).

Samuti sätestab Euroopa maksekäsumenetluse määrus olukorra kus avalduse saaja soovib otsust vaidlustada. Sellisel juhul tuleb vaidlustaja poolel esitada kohtule vastuväide, kasutades tüüpvormi F oluline ei ole siinkohal põhjendatus. Otsuse jõustumisel ning selle mittevaidlustamisel, edastatakse kostjale jõustunud otsus tüüpvormil G. Sarnaselt Euroopa maksekäsumenetlusele toimub vastuväite esitamine ka maksekäsu kiirmenetluse raames. TsMS § 485 lg 1 kohaselt, kui isikule toimetatakse kätte kohtu poolt tehtud otsus, lisatakse sinna ka vastuväite blankett ning juhul, kui avalduse saaja soovib, on tal õigus esitada vastuväide 15 päeva jooksul alates makseettepaneku kättesaamisest. Oluline on samuti see, et tegemist on kindla blanketiga, mis viitab taaskord formaalsele menetlusele.

Euroopa maksekäsumenetluse puhul üldprintsibiina jäävad menetluskulud kaotaja poole kanda, kuid Euroopa maksekäsumenetluse määrus artikkel 25 lg 1 sätestab, et maksekäsumenetluse ja tsiviilkohtumenetluse kulud kokku ei tohiks ületada summat, mis oleks välja mõistetud tavalise tsiviilkohtumenetluse puhul liikmesriigis kus avaldus vaidlustati, millele ei eelnenud Euroopa maksekäsumenetlust. Maksekäsu kiirmenetluses määrab kohus maksekäsus või menetluse lõpetamise määruses võla tasumise tõttu käesoleva seadustiku §-s 488¹ ettenähtud juhul lisaks menetluskulude jaotusele kindlaks ka hüvitatava riigilõivu rahalise suuruse ning määrab 20 eurot avaldaja menetluskulude katteks. Muid avaldaja kantud menetluskulusid maksekäsu kiirmenetluses ei hüvitata (TsMS § 484²).

Kokkuvõtvalt saab väita, et mõlemad menetlused on formaalsed ning menetluse alustamine ning jõustunud otsuse väljaandmise protsess on üldjuhul elektrooniline. Mõlemal juhul puudub sisu-

⁷⁹ EK 08.11.2015. otsus nr C-443/03.

line asjadesse vaatamine kohtu poolt, järgitakse vaid avalduste esitamise nõudeid, mis on sätestatud määrustes ja seadustes. Formaalne menetlus katkeb alles juhul, kui menetluse üks pooltest otsustab nõudeavalduse vaidlustada. Sellisel juhul jätkub menetlus mõlemal pool tavalise kohtumenetlusena, järgides avalduse saanud kohtu asukohta ning asukohajärgse kohtu tavamenetlusreeglistikke ning seadusi.

2. NÕUDE VAIDLUSTAMINE VÕLGNIKU POOLT

2.1 Maksekäsu kättetoimetamine ja vaidlustamine

Iga esitatud nõudeavalduse osas on alati menetluse pooltel õigus esitada vastuväide, juhul kui üks pooltest leiab, et nõudeavaldusega on rikutud kuidagi tema õigusi või isikult üritatakse sissenõuda nõuet, millega ta ei ole seotud või nõue ei ole vastavuses poolte omavahelise lepingu või kokkuleppega.

Nagu juba eelpool mainitud on maksettepaneku saajal õigus see vaidlustada seaduses ettenähtud tingimustel. Siseriiklikust õigusest lähtudes jätkub sellisel juhul menetlus hagimenetlusena, juhul kui avaldaja ei ole väljendanud kindlat tahet menetlus lõpetada sellise tingimuse saabumisel. Sellisel juhul kohus lõpetab menetluse. Menetluse jätkumisel hagimenetlusena, on kohtul õigus nõuda esitatud maksekäsu avalduse täiendamist, kui maksekäsu menetluse avaldus ei vasta hagiavalduse nõuetele. Kui kohus leiab, et esitatud hagiavaldus vastab nõuetele ning asja saab hakata sisuliselt menetlema, jätkub kogu menetluse käik vastavalt TsMS §487 nagu tavapärase hagi esitamise puhul. Kui võlgnik ei ole maksettepanekus nimetatud summat tasunud ega maksettepanekule õigeaegselt vastuväidet esitanud, teeb kohus määrusena maksekäsu. Maksekäsu peale määruskaebuse esitamise puhul võib kohus peatada täitemenetluse või teha muid toiminguid TsMS seadustiku §-s 472 sätestatud korras.⁸⁰ Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata (TsMS 489¹ lg 5). Loomulikult ei saa aga välis- tada olukorda, kus maksekäsu menetlus toimus küll Eestis kuid hiljem selgub, et võlgnik on asunud elama mujale riiki. Sellisel juhul on sissenõudjal õigus taotleda otsuse tunnustamist ning seejärel saab sissenõudja alustada täitemenetluse läbiviimist ka mujal Euroopa liikmesriigis. Paraku on aga sellise menetluskäigu kõige suurem miinus just ajaline pool, tunnustamise protsess võib menetlust ebamõistlikult pikendada ning lisandub täiendav kulu otsuse resolutsiooni tõlkimisega.

⁸⁰ Tsiviikohtumenetluse seadustik - RT I, 31.12.2014, 5, § 489¹ lg 3.

Euroopa maksekäsmenetluse määruse eesmärk on lihtsustada ja kiirendada kohtuvaidlusi ning vähendada kohtukulusid vaidlustamata rahalisi nõudeid käsitlevate piiriüleste juhtumite korral, luues Euroopa maksekäsmenetluse, ning lubada Euroopa maksekäskude vaba ringlust kõikjal liikmesriikides, kehtestades miinimumstandardid, mille järgimine võimaldab maksekäsu täitmise liikmesriigis ning aitab vältida mis tahes ebavajalikke vahemenetlusi enne maksekäsu tunnustamist ja täitmist. Määrusega kehtestatud menetlus peaks kujutama endast lisa- ja valikulist vahendit nõude esitajale, kellel on jätkuvalt võimalus kasutada siseriikliku õigusega sätestatud menetlust. Seega ei asenda ega ühtlusta Euroopa maksekäsmenetluse määrus juba kehtivaid ja olemasolevaid võimalusi vaidlustamata nõuete sissenõudmiseks siseriikliku õiguse alusel. Kuna Euroopa maksekäsmenetluse määruse eesmärki, nimelt vaidlustamata rahaliste nõuete kiire ja tõhusa ühtse sissenõudmismehhanismi loomist Euroopa Liidus, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada ning seetõttu on seda määruse ulatuse ja mõju tõttu parem saavutada ühenduse tasandil, võib ühendus võtta meetmeid kooskõlas asutamislepingu artiklis 5 sätestatud subsidiarsuse põhimõttega.⁸¹

Seega mõlema menetluse puhul, nii Eesti maksekäsu kiirmenetluse kui Euroopa maksekäsmenetluse puhul, on võimalik makseettepanek vaidlustada. Iseasi on aga see, kuidas seda on võlgnikul võimalik teha ning kuidas on makseettepanekute kättetoimetamine probleemiks võlgniku vaidlustamise võimaluste kohaselt. Järgnevate alapeatükkide analüüs annab ülevaate, mis on peamised kitsaskohad makseettepanekute kättetoimetamisel võlgnikele ning täpsemalt analüüsitakse ka võlgnike õigusi makseettepanekute vaidlustamiseks.

Tsiviilkohtumenetluse probleemidena tuuakse tavaliselt esimesena esile raskused menetlusedokumentide kättetoimetamisel. Neid raskusi on ajakirjanduses möönnud ka Justiitsministeeriumi esindajad ja kohtujuhid.⁸² Esitatud on mitmeid ideid, kuidas kättetoimetamist lihtsustada, näiteks saates menetlusedokumendi kirjaga isiku rahvastikuregistri või äriregistri järgsele aadressile või eesti.ee meiliaadressile või lihtsustades kättetoimetamist muul viisil.

⁸¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. Euroopa Liidu Teataja L 399, 30.12.2006.

⁸² Harju Maakohtu esimees Helve Särkava Merike Tedre artiklis „Kohtud saavad õiguse Facebookis inimesega ühendust võtta“. – Postimees, 25.03.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.postimees.ee/783758/kohtud-saavad-oiguse-facebookis-inimesega-uhendust-votta> (11.03.2015).

Sisult on kättetoimetamise puhul tegemist menetlusdokumentide saatmisega menetlusosalistele teatud kindlaid formaliseeritud reegleid järgides. Menetlusdokumentide kättetoimetamist reguleerib TsMS § 306 lg 1, mille kohaselt menetlusdokumendi kättetoimetamine on dokumendi üleandmine saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda. Oluline on ka see, et kättetoimetamine toimub vastavalt seaduses ettenähtule. Kui maksekäsku ei õnnestu võlgnikule kätte toimetada, jätavad Eesti kohtud TsMS § 423 lg 1 p 8 alusel Euroopa maksekäsumenetluse avalduse määrusega läbi vaatamata.⁸³

TsMS sätestab mitmeid võimalikke variante otsuse kättetoimetamiseks. Esimene kõige kindlam ja lihtsam viis oleks otsuse kättetoimetamine kohturuumides, mille sätestab TsMS § 311. Kohturuumides kättetoimetamisel on isikul endal või seaduslikul esindajal kohustus dokument vastu võtta ning seega on välistatud olukord, kus võlgnik saaks väita oma vastuväites, et dokument ei ole tema poolt vastu võetud või isikule ei ole võimaldatud menetlusdokumendiga tutvuda.

Lisaks sellele võib kohtu dokumentide kättetoimetamine toimuda ka elektroonseid kanaleid pidi, vastavalt TsMS § 311¹. Sellisel juhul menetlusdokumendi kättesaamist tuleb isikul endal kinnitada kirjalikult, faksi teel või elektroonselt, kirja kättesaamisel. Riigikohus on leidnud⁸⁴, et elektrooniliselt loetakse dokument kättetoimetatuks, kui isik teavitab sellest kohut. Samuti on oluline see, et teatis peab olema kas digiallkirjastatud või muud sarnast turvalist vahendit kasutades kinnitatud. Samas leidis kohus otsuses nr 3-2-1-54-09⁸⁵, et juhul, kui kostja aadress või e-posti aadress on kohtule juba varasemalt teada, ei ole oluline kostja poolne digitaalne või muu turvaline kinnitamine kohtule.

Lisaks eelnevale, on Riigikohus leidnud⁸⁶, et oluline ei ole tingimata menetlusdokumente isiklikult allkirja vastu kätte toimetada, see on oluline üksnes tagaseljaotsuse kohta esitatud kaja ja menetluse taastamise avalduse rahuldamise seisukohalt TsMS § 415 lg 1 p 1 ja TsMS § 412 lg 4 järgi. Kohtutele on menetlusdokumentide kättetoimetamiseks vajaliku info paremaks tagamiseks antud senisest selgem võimalus riigi ja erasektori andmebaasidest teabe saamiseks. TsMS § 306

⁸³ Torga, M. (Viide 25), lk 156.

⁸⁴ RKTko 15.01.2007 otsus nr 3-2-1-132-06.

⁸⁵ RKTko 19.12.2008 otsus nr 3-2-1-54-09.

⁸⁶ RKTko 11.01.2008 otsus nr 3-2-1-127-07.

lg 3 sätestab selgelt kohtu õiguse küsida andmeid ka menetlusosalise tööandjalt, krediitiasutustelt, kindlustusseltsidelt jm isikutelt. Nimetatud isikud peavad kohtule vastama ning tehniliste võimaluste olemasolul tuleks kohtule võimaldada ligipääs andmebaasi vastavale osale.⁸⁷ Siinkohal võib tekkida probleem isikuandmete kaitsega, kuid antud töö sellele ei keskendu.

Lisaks kahele eelnevale võimalikule kättetoimetamise viisile on võimalik kasutada ka kirja teel väljastatava teate kättetoimetamist. Siinkohal on selleks omakorda kaks võimalikku varianti, lihtkirjalik teade või tähtkiri. Tähtkirja puhul lisatakse kirja juurde väljastusteade, mis tagastatakse kohtule peale kirja kätte toimetamist. Tähitud kirjaga kättetoimetamisel on täpsustatud väljastusteatel kohustuslikuna kajastatava info nõudeid (TsMS § 313 lg 3), nt tuleb lisaks isiku nimele ja allkirjale märkida ka andmed isikusamasuse tuvastamise kohta, eelkõige isikut tõendava dokumendi number.⁸⁸ TsMS § 313 lg 5 muudatus näeb ette, et vorminõuetele mittevastava väljastusteate võib lugeda kättetoimetamiseks piisavaks, kui kättetoimetamine on väljastusteatel siiski usaldusväärselt dokumenteeritud. Riigikohus on oma 22.10.2007 otsuses⁸⁹ rõhutanud väljastusteate olemasolu. Juhu, kui väljastusteadet ei tagastata, ei saa menetlusdokumenti lugeda kättetoimetatuks. Olulise aspektina tõi kohus välja ka asjaolu, et isikule helistamine ning veendumine, et menetlusdokumendid on kätte saadud, ei ole piisav. Samas leidis aga kohus, et juhul, kui isik ei tagasta väljastusteadet, loeb kohus dokumendid kättetoimetatuks kirja postipanekust alates. Samuti leidis kohus oma 28.05.2008⁹⁰ otsuses, et teatud juhtudel võib menetlusdokumendid kättetoimetatuks lugeda ka siis, kui dokumendid on antud muule isikule kui saajale. Selgitusena tõi kohus välja, et oluline on vastuvõtjale selgitada, et dokumendid tuleb edastada nii kiiresti kui võimalik saajale. Muuks isikuks loetakse TsMS § 322 lg 1 järgi isikut, kes elab ühes ruumis menetlusosalisega. Seega võib järeldada, et nendeks isikuteks on näiteks elukaaslane, ema, isa jne. Oluline oli ka antud kohtulahendis see, et tänu muudele isikutele küll toimetati menetlusosalisele dokument kätte, kuid seda tehti teisel aadressil kui oli kohtuotsuses kirjas. Sarnase näitena

⁸⁷ Vutt, M. Menetlusdokumentide kättetoimetamine tsiviilkohtumenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus 2009, lk 4.

⁸⁸ Ibid, lk 4-5.

⁸⁹ RKTKo 22.10.2007 otsus nr 3-2-1-94-07.

⁹⁰ RKTKo 28.05.2008 otsus nr 3-2-1-51-08.

võib tuua ka Riigikohtu lahendi⁹¹, kus menetludokument toimetati kätte küll võlgniku isale, kuid kohus lisas, et kättetoimetatuks saab dokumendi lugeda sellisel juhul, kui isa elukoht ühtib võlgniku elukohaga.

Erinevalt tähtkirjaga kättetoimetamisest peab lihtkirjaga kättetoimetamisel kirja kättesaanud isik ise kohtule teavitama, kui menetludokument on kättesaadud ehk isikul endal lasub kohustus vastavate kriteeriumitega kooskõlas oleva teate esitamine kohtule erinevalt tähtkirjaga kättetoimetamisest, mille puhul toimetatakse teade kohtule teate kohaletoiemataja poolt.

Suurendatud on võimalusi edastada infot lihtkirja ja tavalise elektronkirja teel (TsMS § 314), nt suhtlemisel vabade elukutsete esindajatega, riigiasutuste, kohaliku omavalitsusega jmt juhtudel. Kehtestatakse kohustuslik elektrooniline suhtlemine kohtuga neile menetlusosalistele, kellelt seda võib oodata.

Järgmise olulise kättetoimetamise viisina sätestab TsMS § 315, mille kohaselt saab menetlusosaline kättetoimetamise korraldada kohtutäituri, kohtuametniku vm isiku ja asutuse vahendusel. Kohtutäiturite käsutuses olevaid võimalusi arvestades tuleks edaspidi eelistada senisest rohkem kohtutäiturite kasutamist. Kohtutäiturite töö tõhustamiseks nähakse TsMS § 315 lõikes 9 ette, et kohus võib anda kohtutäiturile kuni 60-päevase tähtaja, mille jooksul tuleb teha pingutusi dokumendi kättetoimetamiseks adressaadile. Kui see ei õnnestu, tuleb ebaõnnestumise põhjuseid kohtule selgitada.⁹² Siinkohal tõusetub siiski väike probleem. Nimelt kohtutäituri vahendusel kirja kättetoimetamine on tasuline. Kuid, kui isik on niigi võlgades, kas siis kohtu pool on mõistlik kasutada teate kättetoimetamiseks omakorda tasulist teenust? Kohtutäituri seadus § 48 sätestab, et kohtutäituri tasu teate kättetoimetamise eest on 30 eurot, kuid seda ei saa nõuda kohtu- või muult avalik-õiguslikult ametiasutuselt. Seega kohtutäituri seadus välistab olukorra, et võlgniku nõude summa suureneks veel lisaks olemasolevale ka kohtutäituri tasu võrra. 3. juuni 2008. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-50-08⁹³ käsitles Riigikohus küsimust, millal tekib kohtutäituril õigus tasule. Nimelt juhul, kui kohus oma esialgsete toimingute ja sellele järgneva kohtutäituri tegevuse tulemusena, saab lugeda avaliku kättetoimetamise eeldused täidetuks, on kohtutäituril

⁹¹ RKTko 30.10.2013 otsus nr 3-2-2-1-13.

⁹² Vutt, M. (Viide 85), lk 5.

⁹³ RKTko 03.06.2008 otsus nr 3-2-1-50-08.

õigus saada tasu. Selleks peab asja materjalidest nähtuma, et kohus on enda esialgsete kätetoimetamisele suunatud toimingute ning kohtutäituri tegevuse tulemusel lugenud täidetuks TsMS § 317 lg 1 p 1 kohaldamise eeldused. Kohus peab seega kohtutäiturile tasu väljamaksmise otsustamisel kaaluma, kas kohtutäitur on oma tegevusega täitnud TsMS § 317 kohaldamise eeldused. Tsiviilkolleegium leidis, et menetluskohustuse avaldamine väljaandes Ametlikud Teadaanded on võimalik kohtutäituri tegevuse tulemusel ka siis, kui kohus on teinud kohtutäiturile ülesandeks anda dokument kätte isiklikult allkirja vastu. Kui dokumenti siiski ei õnnestu isiklikult allkirja vastu kätte toimetada, aga Ametlikes Teadaannetes avaldamise eeldused on täidetud, ei ole kohtutäituril vaja pöörduda kohtu poole täiendavate juhiste saamiseks.

25. mai 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-39-07⁹⁴ leidis aset probleem, kus Maakohus tegi kohtutäiturile kohustuse kohtu dokument isiklikult kätte toimetada. Riigikohus märkis, et tsiviilkohtumenetluse seadustik ei keela kohtul anda kohtutäiturile juhiseid konkreetse kätetoimetamisviisi kasutamiseks, mistõttu oli maakohtul õigus teha täiturile ülesandeks anda dokumendid kostjale üle isiklikult allkirja vastu. Kohtu selline ettekirjutus on põhjendatud, vältimaks asja menetluse venimist tulenevalt TsMS § 412 lg-st 4, samuti TsMS § 415 lg 1 p-st 1.⁹⁵ Käesolvas asjas andiski Maakohus kohtutäiturile ülesande toimetada menetluskohustused kätte isiklikult allkirja vastu ja see tähendab, et kohtutäitur ei võinud kasutada muid kätetoimetamise viise omaalgatuslikult.

TsMS § 315¹ näeb ette ka menetluskohustuse kätetoimetamist menetlusosalise vahendusel, eeldusel, et menetlusosalisi oli mitu. Sellisel juhul lasub ühel menetlusosalisel kohustus kohtuteade kätte toimetada kaasosalisele. Samas kui kohtu poolt määratud kätetoimetaja, kui kaasmenetlusosaline, ei suuda isiklikult teadet ühele osapoolale kätte toimetada tekib tal võimalus kasutada kohtutäituri teenust. Sellisel juhul tuleb aga tasuda kohtutäituri tasu vastavalt KTS § 48 lg 1 järgi. Samuti ei ole ka vähemolulisem see, kas dokumendid tuleb kätte toimetada menetlusosalisele isiklikult või menetlusosalise esindajale vastavalt TsMS § 321 lg 1 järgi. Riigikohus on leidnud oma 15.01.2007 otsuses⁹⁶, et oluline on dokumendid kätte toimetada üksnes menetlusosalise esindajale. Selgitusena lisas kohus, et olenemata sellest, et menetlusosalisele

⁹⁴ RKTko 25.05.2007 otsus nr. 3-2-1-39-07.

⁹⁵ Vutt, M. (Viide 85), lk 7.

⁹⁶ RKTko 15.01.2007 otsus nr 3-2-1-132-06.

endale on dokumendid kätte toimetatud on vajalik lisaks sellele ka dokumendid edastada menetlusosalise esindajale. Sama leiti ka otsuses nr 3-2-1-84-07⁹⁷, et primaarne on otsus kätte toimetada esindajale. Samuti on leidnud kohus, et dokumentide kätte toimetamine advokaadibüroo sekretärile loetakse nõuetekohaseks kättetoimetamiseks.⁹⁸ Kohus põhjendas lahendit sellega, et advokaadibüroo esindaja on isiku lepinguline esindaja ja seega vastab TsMS § 323 mõistes esindaja nõuetele.

Lisaks sellele sätestab TsMS ka ära olukorra, kus menetlusdokumente tuleb kätte toimetada välisriiki ning sellisel juhul rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades.

Euroopa maksekäsumenetluse regulatsiooni puhul tuleb arvestada ka mõningate puudustega, eelkõige, mis puudutavad menetlusdokumentide edastamist võlgnikule. Nimelt puudub antud menetluse puhul ühtne menetlusdokumentide kättetoimetamise regulatsioon ning seda viiakse läbi siseriikliku õiguse kohaselt. Euroopa maksekäsumenetluse raames toimetatakse maksekäsk isikule kätte vastavalt artiklite 13, 14 ja 15 põhjal. Artikli 13 kohaselt toimub kättetoimetamine kostja kättesaamistõendiga, mis sarnaneb Eesti puhul tähtkirjaga kättetoimetamisele. Kättesaamistõendi peab isik isiklikult allkirjastama või allkirja peab lisama pädev isik. Samuti on võimalik posti teel kättetoimetamine, kus sarnaselt eelmisele, kinnitatakse kättesaamistõend kuupäevaga ja mis tagastatakse kostja poolt. Sama kehtib ka elektroonilise tõendi puhul.

Artikli 14 kohaselt toimub kättetoimetamine ilma kostja kättesaamistõendita. Artikkel sätestab 6 võimalikku varianti, alustades isiklikust kättetoimetamisest sama leibkonna liikmele, kes elab samas kohas. Kui tegemist on ettevõttega, siis lepingu alusel ettevõttega seotud isikule isiklik kättetoimetamine. Lisaks eeltoodule on veel võimalik maksekäsu toimetamine kostja postkasti, postkontorisse, posti teel ilma kättesaamistõendita ning elektrooniline kättetoimetamine.

Selline ulatuslik menetlusdokumentide kättetoimetamise meetodite valik võib praktikas tõstatada probleeme ega ole menetluse üleliidulist iseloomu arvestades kuigi efektiivne, sest võimaldab siseriikliku õiguse kohaselt kasutada kõikvõimalikke dokumentide kättetoimetamise

⁹⁷ RKTko 11.10.2007 otsus nr 3-2-1-84-07.

⁹⁸ RKTko 05.01.2009 otsus nr 3-2-1-135-08.

meetodeid.⁹⁹ Menetlusdokumentide kättetoimetamise meetodite puhul puudub hierarhiline alluvus, mis tähendab, et kohus võib dokumendid juhul, kui siseriiklik õigus seda võimaldab, kätte toimetada selliselt, et puudub tõend, kas võlgnik on dokumendid reaalselt kätte saanud.¹⁰⁰ See omakorda võib vähendada kostja kaitseõigust, sest viimane ei pruugi olla teadlik tema vastu algatatud menetlusest.

Eestisisese kättetoimetamise viise on küll üsna palju, kuid peamiselt kasutatakse neist vaid paari. Euroopa maksekäsumenetluse raames sätestatud minimaalsed nõuded kättetoimetamise osas on küll osaliselt Eesti siseriikliku võimalusega sarnased, kuid need ei ole piisavalt reglementeeritud. Oluline on see, et Euroopa maksekäsu saanud riik reguleerib kättetoimetamist vastavalt siseriiklikule seadusele ning otsest mõjutusvahendit nii avalduse esitaja kui kohtu poolt ei ole. Seega Euroopa maksekäsumenetluse puhul tuleb vaid loota piisavalt tugevale menetlusprotsessi reguleerivatele seadustele vastavalt siseriiklikele õigustele.

Järgnevalt tuleks analüüsida olukorda, kus võlgnik on saanud kätte kohtu teate, kuid millised on erinevad õigused vastuväidete esitamiseks? Üldjuhul on võlgnikul võimalik menetlus kaks korda vaidlustada riikides, kus on kasutusel mittetõendipõhine mudel, mille alla kuulub ka Eesti. Selline süsteem peaks tagama võlgniku õiguste parema kaitse olukorras, kus kohus väljastab maksekäsu asjale sisulist hinnangut andmata.¹⁰¹ Vastavalt siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse säte-tele, oli mainitud, et kui kohus väljastab isikule teate, siis lisatakse teate juurde ka vastuväite blankett. Sarnaselt avaldaja poolt täidetud blanketile, tuleb ka vastuväite esitajal täita blankett, vormis “täida lüngad” (LISA 9). Vastuväite esitamiseks on isikul aega 15 päeva. Tähtaeg hakkab kulgema vastuväite kättesaamisele järgnevast päevast. Vastuväite esitamise viimaseks päevaks on tähtaja viimane päev. See tähendab, et tähtaja viimasel päeval peab olema vastuväide jõudnud kohtusse (TsMS § 62 lg 2). Kui tähtaja viimane päev langeb puhkepäevale või riigipühale, loetakse tähtaja viimaseks päevaks puhkepäevale või riigipühale vahetult järgnev tööpäev. Vas-

⁹⁹ Kramer, X. E. *Enhancing Enforcement in the European Union. The European Order for Payment Procedure and Its Implementation in the Member States, Particularly in Germany, the Netherlands, and England. Enforcement and Enforceability. Tradition and Reform*, Antwerp- Oxford-Portland: Intersentia 2010, p 25.

¹⁰⁰ Crifò, C. *Cross-Border Enforcement of Debts in The European Union, Default Judgements, Summary Judgements and Orders for Payment*. The Netherlands: Kluwer Law International 2009, p 132.

¹⁰¹ Green Paper on a European Order for Payment Procedure, p 18.

tuväite esitamine tähendab seda, et maksekäsu kiirmenetlus läheb üle tavaliseks hagimenetluseks. Siinkohal tekib avaldajal õigus kas menetlus lõpetada või jätkata vaidlust kohtus. Nagu ka juba eelnevalt mainitud toimub kättetoimetamine väga erinevatel viisidel ning alati ei saa olla kindel, et teade jõuab isikuni.

Jätkates teise menetluse ehk Euroopa maksekäsumenetluse raames vastuväite esitamist, sätestab esitamise tingimused Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetluse artikkel 16. Sarnasus vastuväite esitamise suhtes võrreldes maksekäsu kiirmenetlusega on see, et avaldus tuleb esitada samuti kindlat vormi kasutades, selleks on vorm F, vastuväitele tuleb lisada ka Euroopa maksekäsk. Vastuväite esitamise tähtajaks on määratud 30 päeva, mis on sarnane TsMS § 485, mis sätestab olukorra kui maksettepaneku saanud isik asub välisriigis. Erinevus seisneb aga vastuväite põhjendatuse osas. Nimelt vastavalt Euroopa maksekäsumenetluse määrusele artikkel 16 lg 3 ei pea vastuväite esitaja oma vastuväidet põhjendama. TsMS järgi tuleb aga isikul lisada avaldusse ka vastuväite esitamise põhjus. Analüüsides kaht erinevat menetlust, leiab töö autor, et põhjenduse esitamine ei ole sellise menetluse puhul oluline. Kuna menetlus jätkub mõlema variandi puhul tavamenetluse raames, mis tähendab poolte kohtumist ning nõude selgitamist, ei ole avalduses eraldi mõistlik põhjust selgitada.

Nagu ka maksekäsu kiirmenetluse puhul on avaldajal õigus loobuda menetluse jätkumisest tavapärases korras on see õigus loodud ka Euroopa maksekäsumenetluse puhul, mille sätestab Euroopa maksekäsumenetluse määrus artikkel 17 lg 1. Euroopa maksekäsumenetluse jätkumisel tavapärase tsiviilkohtumenetluse korras on avaldajal mõistlik kaaluda, kas menetluse jätkamine on mõistlik. Näiteks kui Eestis asuv ettevõtte esitab avalduse Soome riigis asuvale ettevõttele ning see vaidlustatakse, siis Eestis asuv ettevõtte peab leppima asjaoluga, et menetlus jätkub Soome riigi tsiviilkohtumenetluse raames. See omakorda eeldab Soome seaduste tundmist ning vajadusel esindaja palkamist, lisaks lähetuskulusid jne. See asjade kulg põhjustab aga avaldajale tunduvalt suuremaid kulusid, kui maksekäsumenetluse raames oleks need olnud võimalikud. Juhul, kui nõue on piisavalt suur, siis sellisel juhul tasub ilmselt menetluse jätkamine ennast ära. Kuid kui menetlusse esitatud nõude summa jääb rahalises mõistes alla lisanduvatele lisakuludele, tasub kaaluda menetluse lõpetamist.

Vastavalt tsiviilseadustiku üldosa seaduse TsÜS § 146 lg 1 kohaselt on tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg kolm aastat, mis algab TsÜS § 147 lg-st 1 tulenevalt nõude sissenõutavaks muutmisega. Ehk maksekäsu algataja pooltel on õigus esitada maksekäsk 3 aasta jooksul, hetkest, mil muutus nõue sissenõutavaks. Rahaliste nõuete puhul ei tekita ilmselt nõude sissenõutavaks muutumise hetk probleeme ning ei vaja pikemat analüüsi. Näiteks laenulepingu mittetäitmisel väljastab krediitiasutus isikule lepingu erakorralise ülesütlemiseteate ning ülesütlemise kuupäevast järgneval päeval hakkab kulgema 3 aastat, millal on võlausaldajal õigus nõue maksma panna. Probleem selle asja puhul võib olla aga see, kui tegu ei ole rahalise nõudega. Näiteks Riigikohtu tsiviilkolleegium tegi 09. jaanuaril 2013. a otsuse kohtuasjas nr 3-2-1-167-12, milles kohus muuhulgas selgitas, millal muutub sissenõutavaks lepingu rikkumisest tulenev kahju hüvitamise nõue. Riigikohus selgitas kõnealusel lahendis, et seaduses ei ole lepingu rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise tähtpäeva kindlaks määratud. Kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, näeb VÕS § 82 lg 3 ette, et võlgnik peab täitma kohustuse ning võlausaldaja võib VÕS § 82 lg 7 kolmanda lause kohaselt nõuda kohustuse täitmist mõistliku aja jooksul pärast võlasuhte tekkimist, arvestades eelkõige kohustuse täitmise kohta, viisi ja olemust. Seejärel märkis Riigikohus, et kahju hüvitamise nõue ei saa üldjuhul muutuda sissenõutavaks enne, kui kahju on tekkinud. Seega on Riigikohus andnud selge juhise selle kohta, millal tekib võlausaldajal õigus nõuda ja võlgnikul kohustus hüvitada lepingu rikkumisest tulenev kahju. Eelkõige tuleb lähtuda siinkohal VÕS § 82 lg-st 3 ja VÕS § 82 lg 7 kolmandast lausest, mille kohaselt võlgnik peab täitma kohustuse ning võlausaldaja võib nõuda kohustuse täitmist selle täitmiseks mõistlikult vajaliku aja jooksul pärast võlasuhte tekkimist, arvestades eelkõige kohustuse täitmise kohta, viisi ja olemust. Seega tuleb igakordselt vaadata ja hinnata nii lepingu rikkumise teadasaamise kui ka sellega seonduvalt tekkinud kahju teadasaamise hetke. Lepingu rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise nõude aegumine algab selle kohustuse täitmiseks vajaliku mõistliku aja möödumisel.

Probleemi võib tekitada ka alati avalduse saaja ise endale, sellisel juhul kui isik ei ole teadlik lepingu ülesütlemisest ning heas usus täidab kohustust. Näiteks kui isiku laenuleping öeldi üles võlausaldaja poolt 2011 aastal, siis sellisel juhul on nõude esitamise tähtaeg 2014 aasta. Kuid, kui laenusaaja ise ei viibi Eestis ning krediitandja esitab Euroopa maksekäsu näiteks Soome, kus on isiku alaline elukoht, siis võib selline maksekäsk läbi minna. Põhjus on selles, et kuna tegemist on formaalse menetlusega, kus kohus ei kontrolli asja sisu, samuti mitte lepingu tähta-

gade saabumist on ainsaks võimaluseks selline maksekäsk tagasi lükata juhul, kui võlgnik teab, et lepingu sissenõudmise tähtaeg on möödunud. Üldjuhul, paljud isikud seda ei tea ning paljudel juhtudel oleks mitmed maksekäsed ilmselt tühised. Samuti välistaks antud probleemi ühtne Euroopa Liidu sisene infosüsteem, kus oleks võimalik kohtutel välja selgitada kindla isiku vastu tehtud kohtuotsuste olemasolu, mis välistaks topeltmenetlused.

2.2 Vaidlustamine pärast menetlust

Alati esineb ka erijuhtumeid, mille tõttu isik kas ei saanud või tahtlikult ei soovinud esitada vastuväidet ettnähtud aja jooksul. Sellisel juhul, nagu ka juba mainitud, teeb kohus otsuse ning mõlemal juhul on see koheselt täidetav, Euroopa maksekäsk on koheselt täidetav kõigis liikmesriikides, va Taani. Kuid millised on isiku õigused vaidlustada otsus peale lahendi tegemist?

Juhul, kui isik kas ei saanud teadet või ei esitanud vastuväidet teeb kohus maksekäsu otsuse. Ka sellisel juhul tekib võlgnikul õigus esitada maksekäsule määruskaebus. Määruskaebuse esitamise tähtaeg on samuti 15 päeva, kuid seda saab esitada üksnes tingimustel, mis on täidetud vastavalt TsMS § 489¹ lõikes 2 nimetatud juhtudel. Need on:

- maksettepanek toimetati võlgnikule kätte muul viisil kui isiklikult allkirja vastu üleandmisega ja võlgniku süüta ei toimetatud seda kätte õigel ajal ning seetõttu ei olnud võlgnikul võimalik esitada õigeaks ajaks vastuväidet;
- võlgnik ei saanud vastuväidet maksettepanekule esitada temast sõltumatu mõjuva põhjuse tõttu;
- maksekäsu kiirmenetluse eeldused ei olnud täidetud või rikuti muul olulisel viisil maksekäsu kiirmenetluse tingimusi või nõue, mille sissenõudmiseks maksekäsu kiirmenetlus läbi viidi, on selgelt põhjendamatu.

Samuti lisandub määruskaebuse esitamisel riigilõiv summas 25 eurot, kui määruskaebus esitatakse e-toimiku kaudu, muul vastuväite esitamisel tuleb tasuda riigilõivu summas 45 eurot. Järelikult on vastuväite esitajal mõistlik enne vastuväite esitamist kaaluda, kas selle esitamine on

mõistlik kuna lisaks menetluse laadi muutusele, lisandub ka määruskaebuse esitamise eest täiendav riigilõiv. Samas ei ole aga tagatud olukord, kus kohus rahuldab isiku vatuväite. Kui kohus leiab, et vastuväide ei ole antud olukorras põhjendatud on kohtul õigus vastväide tagasi lükata ning sellisel juhul jätkub menetlus maksekäsumenetluse raames. Näiteks juhul, kui menetlusdokumentide kättetoimetamisel selgub, et dokumente ei ole võimalik kätte toimetada on kohtul õigus menetlus lõpetada. Samuti on kohtu õigus menetlus lõpetada kui ilmneb asjaolusid, et asi ei allu antud määruse kohaldamisalasse ehk asja ei saa lahendada maksekäsu menetluse raames.

Sarnaselt vastuväite esitajale on ka avaldajal mõistlik kaaluda asja lahendamist edasiselt hagi- menetluses. Üldjuhul esitatakse maksekäsu kiirmenetluse avaldus võlgniku vastu just menetluse kiiruse, efektiivsuse ja madalate kohtukulude eesmärgil. Kui aga menetlus jätkub tavapärasel hagimenetluse raamistikus, siis langevad makseksu kiirmenetluse eelised ära ning väikese nõude puhul, tuleks pigem avaldajal mõelda, kas sellel on mõtet või mitte.

Sarnaselt siseriiklikule maksekäsumenetlusele on ka Euroopa maksekäsumenetluses sätestatud, millised on isiku võimalused vaidlustamiseks peale otsuse tegemist. Euroopa maksekäsumenetluse määruse artikli 20 kohaselt on isikul õigus taotleda otsuse uuesti läbivaatamist järgmistel tingimustel:

- maksekäsk toimetati kätte ühel artikkel 14 sätestatud viisidest ning maksekäsku ei toimatatud kätte piisavalt aegsasti, mis ei võimaldanud kostjal temast olenemata põhjustel oma kaitset korraldada, või
- kostjat takistasid nõude vaidlustamisel vääramatud jõud või temast sõltumatud erakorralised asjaolud,

tingimusel, et mõemal juhul tegutseb kostja viivitamatult. Lisaks ülaltoodule, annab Euroopa maksekäsu määrus kostjale veel võimaluse vaidlustada otsus, juhul kui maksekäsk anti välja selgelt valesti.¹⁰² Kohus teeb oma otsuse vastavalt nende kahe väljatoodud artikli lõigetele. Juhul, kui kohtu arvates ei saa põhjendada vaidlustamist jääb maksekäsk jõusse, teisel juhul muutub aga Euroopa maksekäsk tühiseks.

¹⁰² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. Euroopa Liidu Teataja L 399, 30.12.2006, art 20 lg 2.

Tulles tagasi menetluste olemuse juurde, mida kirjeldab formaalsus, siis paraku võib see mõjutada vaidlevate poolte huvide kaitset. Üldjuhul on siiski avalduse esitaja eelistatumas olukorras. Kuna avaldaja esitas kohtule avalduse, seega on sellest teadlik ning on teadlik ka nõude sisust, selle alustest jne. Kehvemal positsioonil on üldjuhul võlgnik/ avalduse saaja pool, miks? Esimese probleemina võiks käsitleda olukorda, mis eksiteerib Euroopa maksekäsmenetluse puhul. Nagu ka juba eelnevalt mainitud toimetatakse maksekäsk isikule kätte isiklikult ning teda teavitatakse vaideõigusest. Juhul, kui isikule toimetatakse aga otsus kätte tähtitud kirjana ei ole isikul võimalus vastuväidet esitada, näiteks sellises olukorras kus maksekäsu keel on isikule tundmatu. Igaüks, kes osaleb protsessis, peab saama võimaluse esitada kohtule vastuväite asja tingimustest, mis ei paneks teda halvemasse olukorda, kui on tema oponentil. See nõue hõlmab muuhulgas võimalust vastu väita teise poole argumentidele.¹⁰³ See aga ei tähenda, et selleks on kohustus, pigem valikuvabadus. Seega ei saa väita, et võlgniku õigust olla ärakuulatud oleks maksekäsu kiirmenetluses kuidagi rikutud, arvestades, et võlgniku protsessuaalseid õigusi ei ole rikutud ning ta on menetlusest teadlik. Tuleb aga arvesse võtta ka seda, et võlgnikul on õigus tahtmise korral menetluses passiivseks jääda.

Kokkuvõtvalt ei saa väita, et ühe menetluse puhul on võlgniku õigused rohkem kaitsud, kui teise menetluse puhul. Siinkohal saab ainult ühise negatiivse poolena välja tuua isikutele kohtu teate kättetoimetamist, kuna see võib olla peamiseks põhjuseks, miks ei saanud avalduse saaja õigeaegselt vastuväidet esitada. Mis omakorda võib isikule kaasa tuua kohtuotsuse, mis tegelikult võis olla esitatud näiteks pahauskselt või esines muid probleeme, mille põhjendamisel oleks avalduse poole saaja otsuse täitmisest vabanenud.

¹⁰³ Lõhmus, U. Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Tartu: Iuridicum 2003, lk 172.

3. KOHTUOTSUSE TÄIDETAVUS

3.1 Otsuse täitmise eeldused määruse nr 1215/2012 ja määruse 1896/2006 alusel

Nagu ka eelnevalt on töös juba käsitletud on maksekäsu kiirmenetluse ja Euroopa maksekäsumenetluse eesmärgiks võimalikult lihtsate ning odavate kulutustega saada võlausaldajal kohtuotsus võlgniku vastu, mille alusel tekib võlausaldajal õigus vastav nõude summa sisse nõuda. Sissenõudmiseks on küll õigus, aga üldjuhul võlgnikud ei täida tulenevat kohustust vabatahtlikult, seetõttu on vaja võlausaldajal leida teine võimalus nõude sissenõudmiseks. Ilma reaalse täitmise võimaluseta, sõltub kohustuse täitmine tihti kostja heast usust ja kohusetundest ning seda ka piiriüleste vaidluste puhul.¹⁰⁴ Tihti kasutatakse sundmeetmena täitemenetlust. Täitemenetluse puhul lihtsustab asja võlausaldaja jaoks see, et sissenõudmisega tegeleb edaspidi seadusega ettenähtud kolmas isik. Eesti seaduse kohaselt viib täitemenetlust läbi kohtutäitur. Vastavalt kohtutäituri seadusele on kohtutäitur avalik-õigusliku ameti esindaja ning tehes oma tööd, peab ta jääma erapooletuks kõigi isikute suhtes.¹⁰⁵

Kuivõrd täitemenetluse protsessi on seni nähtud kui siseriiklikku küsimust, täidetakse iga välisriigi otsust siseriiklikke regulatsioone järgides.¹⁰⁶ Sarnaselt Eesti siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse täidetavusele on sarnane ka Euroopa maksekäsumenetluse täidetavus. Euroopa maksekäsumenetluse määruse kohaselt on avalduse saanud kohtu poolt väljastatud jõustunud Euroopa maksekäsk automaatselt täidetav kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. Seega see välistab olukorra, et kui võlgnik on otsuse tegemise ajal vahetanud oma asukoha riiki ning jõustunud otsus jääb täitmata, on oluline see, et täitemenetlust vastavalt maksekäsu otsusele rakendatakse vastavalt siseriiklikule õigusele. Kui võlgnik asub Soomes, siis täitemenetlust viiakse läbi vastavalt

¹⁰⁴ Lindfors, H. Cross-border Enforcement in the European Framework. *Scandinavian Studies In Law*, 1999- 2012, p 357-358.

¹⁰⁵ Kohtutäituri seadus - RT I, 05.03.2015, 3, § 2 lg 1, 2.

¹⁰⁶ Lindfors, H. *op. cit.*, p 346.

Soome täitemenetluse seadusele, kui võlgnik asub Eestis, siis lähtutakse siseriikliku täitemenetluse seadustikust.

Kehtivad tsiviilõiguse valdkonna õigusaktid, nt Brüsseli I määrus, üksnes tagavad ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmisele pööratavuse teises liikmesriigis, kuid määrusega ei kõrvaldata kõiki tõkkeid kohtuotsuste vabale liikumisele Euroopa Liidus ja jäetakse alles mitmed vahemeetmed, mis on liiga piiravad.¹⁰⁷ Lahendiks oleks ehk Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus, mis on terviklikum ning mis jõustus Eestis 10. jaanuaril 2015 aastal.

Tulles tagasi Eesti siseriikliku maksekäsukiirmenetluse olemuse juurde, siis probleemiks on kerkinud see, et juhul kui kohus väljastab kohtuotsuse on see koheselt täidetav Eestis, kuid kohtuotsus ei ole koheselt täidetav mujal riikides. Siiani on aga olnud suhteliselt keeruline olukord sellisel juhul, kui võlgnik on vahepeal asunud elama mujale riiki ning võlausaldajal oleks vajalik kohtuotsuse täitmine anda üle teise riiki. Sellisel juhul on vajalik võlgniku asukohariigi kohtu poolt kohtuotsuse tunnustamine ning alles selle etapi läbimisel on võimalik täita kohtuotsust mujal riigis. *Exequatur* menetluse esimeses etapis muudetakse välisriigi kohtulahendid täitmisriigis täidetavaks selliselt, et kohus väljastab võlausaldaja esitatud avalduse alusel kohtulahendi täidetavuse kohta täitmismääruse, mille alusel saab võlausaldaja kohtulahendi vastava liikmesriigi täitevasutuses täitmisele pöörata.¹⁰⁸ Kuid teatavad välisriigi kohtulahendid kuuluvad Eestis täitmisele, ilma et eelnevalt oleks vaja neid Eesti kohtu poolt täidetavaks tunnistada. Sellised kohtulahendid saavad pärineda üksnes teistest Euroopa Liidu liikmesriikidest ning peavad langema nende Euroopa Liidu määruste kohaldamisalasse, mis näevad ette kohtulahendi täitmise ilma täidetavaks tunnistamise ehk *exequatur*-menetluseta. Euroopa Liidu jõustunud määrused, millega *exequatur* oli määruse kohaldamisalasse kuuluvate kohtulahendite suhtes 1. jaanuari 2015. a seisuga kaotatud, olid järgmised: Euroopa täitekorralduse määrus¹⁰⁹, Euroopa väiksemate kohtu-

¹⁰⁷ Alekand, A. *op. cit.*, lk 192.

¹⁰⁸ Oberhammer, P. Abolition of Exequatur. – *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2010, Vol 30, Issue 3, p 197.

¹⁰⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta. - ELT L 143, 30.04.2004.

vaidluste menetluse määрус¹¹⁰, Euroopa maksekäsumenetluse määрус¹¹¹, ülalpidamiskohustuste määрус (kuid üksnes Haagi 2007. aasta protokolliga liitunud liikmesriikide puhul) ja Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määрус.¹¹²

Tunnustamist vajavate otsuste puhul oli selline kohustus pigem võlausaldaja seisukohast kahjulik ning pikendab võla sissenõudmise perioodi. Seetõttu oli vajalik välja töötada uus regulatsioon, mis välistaks sellise probleemi. Euroopa Liidu poolt jõustati Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määрус, mis hakkas kehtima Eestis 10 jaanuaril 2015 aastal. Selle määрусuse kohaselt ei ole vajalik siseriikliku kohtuotsuse tunnustamist selleks, et kohtuotsust täitmisele anda mujale Euroopa Liidu liikmesriiki. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määрус loob võimaluse selleks, et kõik määрусuse kohaldamisalasse jäävad kohtuotsused on automaatselt täidetavad kõigis Euroopa liidu liikmesriikides. Sellise määрусuse jõustumine teeb siseriikliku menetluse ilmselgelt tunduvalt lihtsamaks ning vähendab oluliselt menetluse aega, kuid kas selle määрусuse jõustumisega seoses on enam Euroopa maksekäsumenetlust, kui eraldiseisvat menetlusliiki üldse vaja? Järgnev analüüs selgitab välja, kas Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määрусuse jõustumisega seoses on vajalik Euroopa maksekäsumenetlus või ilmneb kahe menetluse vahel siiski piisavaalt erinevusi, mis välistab ühe menetluse kaotamise võimalikkuse.

Riikide suveräänsuse põhimõttest tulenevalt kehtivad riigi võimuaktid üksnes iga riigi enda territooriumil. Üksnes juhul, kui välisriik seda võimaldab, saab ühes riigis tehtud kohtulahend omada jõudu ka välisriigi territooriumil. Sellise jõu võib välisriigi kohtulahendile anda kas rahvusvaheliste kokkulepetega või ühepoolset. Välisriigi kohtulahendile õigusjõu andmine tähendab lihtsustatult öeldes seda, et välisriigi kohtulahend loetakse võrdseks Eesti enda kohtulahendiga. Selline võrdsustamine saab toimuda, kas välisriigi kohtulahendi tunnustamise või täidetavaks tunnustamise kaudu või välisriigi kohtulahendi täitmisega ilma tunnustamise või täidetavaks tunnustamise menetluseta.¹¹³ Kuni 10 jaanuarini 2015 aastani kehtis Eestis jõustunud kohtulahendite

¹¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määрус (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31.07.2007.

¹¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määрус (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006.

¹¹² Torga, M. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnustamine ja täitmine Eestis. *Juridica* 2015/I, lk 59.

¹¹³ Torga, M. (Viide 103), lk 55-56.

suhtes olukord, kus Eesti kohtulahendi täitmisele andmiseks teise riiki oli vaja kohtuotsuse tunnustamist. Välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise avaldused tuleb TsMS § 121 kohaselt esitada võlgniku elu- või asukoha järgi või kohtule, kelle tööpiirkonnas soovitakse korraldada täitemenetlust. Täidetavaks tunnustamise ehk *exequatur-menetluses* teeb Eesti kohus määruse, millega lubab välisriigi kohtulahendi Eestis täitmisele.¹¹⁴ Kuna selline kohtuotsuse tunnustamise protsess on aeganõudev ning tekitab kulutusi, siis Euroopa Komisjoni algatusel hakati järk-järguliselt vähendada kohtuotsuste tunnustamise vajadust Euroopa Liidu piires.¹¹⁵ Kuigi *exequatur-menetluse* kaotamise eesmärgiks on kiirendada kohtulahendite efektiivsemat täitmise võimalust ei tohiks tahaplaanile jätta menetlusosaliste põhiõiguste tagamist.¹¹⁶

Alates 10 jaanuarist 2015 aastast puudub vajadus Eestis kohtuotsuste tunnustamiseks, kuna väljatoodud kuupäevast alates hakkas Eestis kehtima Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus, mille kohaselt kõik määruse kohaldamisalasse jäävad kohtuotsused on otse täidetavad mujal Euroopa Liidu liikmesriikides, va Taanis.

Erinevalt Eesti maksekäsu kiirmenetlusest, mille puhul ei ole praegustel alates 10.01.2015 aastal tehtud kohtulahenditel täitmisele andmiseks vajalik tunnustamine, ei ole sellist nõuet kunagi eksisteerinud Euroopa maksekäsumenetluse puhul. Euroopa maksekäsumenetlus on loomisest ja jõustumisest alates toiminud selliselt, et maksekäsumenetluse raames väljastatud kohtuotsus on koheselt täidetav, vajamata eraldi kohtu poolset tunnustamist. Seetõttu võib väita, et siiani on Euroopa maksekäsumenetlus toiminud efektiivsemalt, just formaalse menetluse mõistes. Vastupidist ei saa ka väita Eesti maksekäsu kiirmenetluse puhul, kuid efektiivsuse eesmärk kadus siis, kui otsuse täitmist oli vaja teostada mujal riigis. Järgnevas analüüsis põhineb kahe erineva Euroopa Liidu määrusest tuleneval, mis käsitlevad täitmisele andmist Euroopa Liidu piires. Analüüsi tulemusena selgub, et mõlema määruse olemasolu on mõistlik ning vajalik.

¹¹⁴ Torga, M. (Viide 103), lk 57-58.

¹¹⁵ Cuniberti, G., Rueda, I. Abolition of Exequatur - Addressing the Commission's Concerns. University of Luxembourg Law Working Paper, 2010, No 3, p 1-2.

¹¹⁶ Cuniberti, G. The Recognition of Foreign Judgments Lacking Reasons in Europe: Access to Justice, Foreign Court Avoidance, and Efficiency.– International and Comparative Law Quarterly, 2008, Vol 57, Issue 1, p 50;
Kramer, X. E. Abolition of Exequatur Under the Brussels I Regulation: Effecting and Protecting Rights in the European Judicial Area. Netherlands Internationaal Privaatrecht, 2011 (4), p 639.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 1 sätestab tingimused, mille suhtes kohaldub antud määrus. Eelkõige kohaldub määrus tsiviil- ja kaubandusasjades, määrust ei kohaldata maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes ega riigi vastutuse suhtes tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (acta iure imperii). Seega esmane eeldus, mis peab olema täidetud, kui soovitakse täitementlust rakendada Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel, peab asi kuuluma tsiviil- ja kaubandusasja mõiste alla. Täpsema selgituse antud mõiste kohta leiab töö esimesest peatükist.

Järgmise eeldusena saab tuua välja sama määruse artikkel 4 lg 1 sätestatu, mille kohaselt esitatakse hagi isikute vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse sõltumata nende kodakondsusest. Seega oluline on välja selgitada isiku elukoht. Füüsilise isiku alalise elukoha väljaselgitamisel tuleb lähtuda siseriiklikest seadustest. Sellest lähtudes saab väita, et Eestis isiku alalise elukoha määramisel tuleks lähtuda TsÜS sätestatust.¹¹⁷ Paljudel juhtudel lähtuvad siiski Eesti kohtud rahvastikuregistri kannetest, mis ei ole alati täpsed ning ei anna oodatud tulemust. Erinevalt Eestist on aga näiteks Soome elanikeregistrisse andmete esitamine igale seal elavale isikule kohustuslik. Eestis on rahvastikuregistris olevate andmete kajastamine puudulik, sest see ei ole isikutele kohustuslik ning sisaldab tihti valeandmeid või vananenud andmeid.

Mitmete Euroopa Liidu liikmesriikide, sh Eesti, vahel toimub isikute rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmete väljastamine ka RISER-teenuse vahendusel, mis võimaldab antud teenusega liitunud erinevate riikide asutustele ja ettevõtetele õigustatud huvi korral teostada päringuid isikute aadressandmete saamiseks.¹¹⁸ Kuigi selline süsteem on loodud ning väidetavalt peaks andma tulemusi ei saa selles alati kindel olla. Pigem oleks andmevahetus tõhusam, kui riikide vahel oleks koostatud riikidevaheline andmevahetussüsteem.

Erinevalt füüsilise isiku alalise elukoha määramisest ei lähtuta juriidilise isiku puhul siseriiklikust süsteemist. Definitsiooni kohaselt juriidilise isiku alaline asukoht on seal, kus on tema põhikirjajärgne asukoht, juhatuse asukoht või peamine tegevuse koht. Selline kirjeldus tekitab aga paratamatult küsimuse, kuidas tõlgendada seda juhul, kui ettevõttel asub nimetatud vari-

¹¹⁷ Torga, M. (Viide 25), lk 121.

¹¹⁸ Euroopa Komisjon. Eesti vastused rohelise raamatu küsimustele kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/debtor_assets/contributions/member_states/estonia_et.pdf, (12.09.2015).

antide kohaselt tegevus erinevates riikides. Sellisel juhul annab määrus õiguse hageda juriidilist isikut kõigis nendes riikides, kuhu on märgitud tema alaline asukoht.¹¹⁹ Seega oluline on välja selgitada nõude saaja asukoht, keerukamaks teeb määramise see, kui tegemist on juriidilise isikuga.

Näiteks riigikohtu lahendis nr 3-2-1-123-12¹²⁰ on vaidluse all isiku asukoha määramine. Nimelt leidis kohus, et juhul kui olukorras, kus tarbija, kes on pikaajalise kinnisvara tagatisega laenulepingu pooleks, mis kohustab teda teist lepinguosalist teavitama igast aadressimuutusest, loobub oma elukohast enne lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu tema vastu hagi esitamist, allub nimetatud hagi Brüsseli I määruse art 16 lg 2 alusel selle liikmesriigi kohtutele, kus asub tarbija viimane teadaolev alaline elukoht, kui need kohtud ei suuda määruse art 59 kohaselt kindlaks teha kostja tegelikku elukohta ning neil puuduvad tõendid, mis võimaldaksid järeldada, et kostja tegelik alaline elukoht asub väljaspool liidu territooriumi. Seega juhul, kui selgub, et isik on elama asunud mujale, ilma et ta on sellest teavitanud teist lepingupoolt, allub nimetatud hagi selle liikmesriigi kohtule, kus oli isiku viimane elukoht. Samuti kolleegium nõustus määruskaebuse väitega, et Brüsseli I määruse art 59 lg 2 kohaselt tuleb selle hindamisel, kas kostja elukoht on Soomes, lähtuda Soome õigusest. Lisaks sellele juhul, kui menetlusosaliseks on Venemaa või Ukraina kodanik või nendes riikides registreeritud äriühing, kinnitab Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 73 lõige 3, et rahvusvaheline kohtualluvus sellistes vaidlustes tuleb määrata Venemaa¹²¹ või Ukrainaga¹²² sõlmitud õigusabilepingute alusel. Teiseks, kui kostja alaline elu- või asukoht on Norras, Šveitsis või Islandil või vaidluse esemeks on nimetatud riikides asuv kinnisasi või neis riikides registreeritud intellektuaalse omandi õigus, suunab Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikli 73 lõige 1 Eesti kohtuniku Lugano 2007. aasta konventsiooni¹²³ kohal-

¹¹⁹ Torga, M. (Viide 25), lk 122.

¹²⁰ RKTKo 21.11.2012 otsus nr. 3-2-1-123-12.

¹²¹ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. – RT II 1993, 16, 27.

¹²² Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. – RT II 1995, 13/14, 63.

¹²³ Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioonprotokollid. – ELT L 147, 10.06.2009.

damise juurde.¹²⁴ Seega oluline on veenduda isiku asukohas ning seejärel saab kohus tuvastada kas antud asi kohaldub Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamisalasse.

Samuti on mitmeid punkte, mida käsitles eelnev Brüsseli I määrus, kuid mis on välja jäetud uuest Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusest. Näiteks ei kohaldata Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust selle artikli 1 lõike 2 punktile a tuginedes füüsiliste isiku staatuse või õigus- ja teovõime küsimuste ning abielusuhtest või suhtele kohaldatava õiguse kohaselt abieluga sarnase toimega suhtest tulenevate varaliste õiguste suhtes.¹²⁵ Oluline probleem seisneb selles, et määrus ei anna vastust kus selliseid vaidlusi edaspidi saaks lahendada ehk seega saab osaliselt eeldada, et Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruses esinevad puudused, mis võivad vähendada menetluse efektiivsust. Samas Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse artikkel 39 sätestab, et liikmesriigis tehtud kohtuotsus, mis on selles liikmesriigis täidetav, on täidetav ka teistes liikmesriikides, ilma et oleks nõutav otsuse täidetavaks tunnistamine. Seega välistab antud määruse säte vajadust kohtuotsuse tunnustamiseks, mis nagu juba eelnevalt analüüsi tulemusena, lihtsustab ning tõestab menetluse efektiivsust ajalises mõttes.

Lisaks eeltoodule kerkib esile Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse puhul üks erand. Nimelt ei saa Eestis jõustunud kohtulahendit anda täitmisele antud määruse alusel juhul, kui maksekäsk on isikule kätte toimetatud Avalike Teadaannete kaudu. Seega juhul, kui otsus ei ole kätte toimetatud võlgnikule/ kostjale, kaob sissenõudjal õigus automaatselt otsus täitmisele anda teise Euroopa liikmesriiki. Seega tuleb sissenõudjal kasutusele võtta siiani kasutusel olnud kohtuotsuse tunustamise lahendus.

Selleks, et kohtuotsust täita mujal liikmesriigis, peab pädevale täiteasutusele esitama alljärgnevad dokumendid:¹²⁶

- kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele, ning

¹²⁴ Torga, M. (Viide 20), lk 305.

¹²⁵ Ibid, lk 306.

¹²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. ELT L 351, 20.12.2012, art 37.

- artikli 53 kohaselt väljastatud tunnistuse, millega tõendatakse, et kohtuotsus on täidetav, ning mis sisaldab väljavõtet kohtuotsusest ja vajaduse korral asjakohast teavet sissenõutavate menetluskulude ja intressi arvutamise kohta.

Sama artikli lõige 2 sätestab juhud ning kehtestab nõuded juhuks, kui täitmisele anda sooviv isik soovib ühes liikmesriigis täita teises liikmesriigis tehtud kohtuotsust, millega määratakse ajutised meetmed, sealhulgas kaitsemeetmed, peab taotleja esitama pädevale täitevasutusele järgmised dokumendid:

- kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele,
- artikli 53 kohaselt väljastatud tunnistuse, mis sisaldab meetme kirjeldust ja millega tõendatakse, et
 - a) kohus on pädev asja sisuliselt arutama,
 - b) kohtuotsus on päritoluliikmesriigis täidetav ja
- tõendi kohtuotsuse kättetoimetamise kohta, kui meede määrati, ilma et kostjat oleks kohtusse kutsutud.

Kohalikul täitevasutusel on samuti õigus nõuda vastva kohtuotsuse tõlget. Samuti teavitatakse isikut, kelle vastu täitemenetlust algatatakse enne esimese täitemeetme kasutusele võtmist.

Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamiseks peab kohus eelnevalt kindlaks tegema, millistel juhtudel antud määrust on võimalik üldse kohaldada. Eelnev analüüs ning täitmisele võtmise tingimused kehtestavad, mida peab kohus järgmisena oma otsuse tegemisel. Kaheks kõige olulisemaks aspektiks on veenduda selles, et tegemist on tsiviil- ja kaubandusajaga ning vähemolulisem ei ole ka selgitada välja avalduse saaja asukoht. Juhul, kui avalduse saaja asukoht ei vasta tingimustele, ei kohaldu Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus, sama kehtib ka juhul kui asi väljub tsiviil- ja kaubandusaja mõiste sisust.

Brüsseli I määrus ja Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus lähtuvad kostjat kaitsvast põhimõttest, mille järgi saab isikut üldreeglina hageda tema enda kohtus.¹²⁷ Seega välistab see eeldus

¹²⁷ Torga, M. (Viide 20), lk 309.

tingimuse, kus Euroopa Liidu kohtus kasutatakse riigisiseseid kohtualluvuse reegleid, mis võivad olla kahjulikud kostja suhtes.

Oulisi erinevusi ei esine Euroopa maksekäsumenetluse määruse eelduste osas võrreldes Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusega võrreldes. Samuti on Euroopa maksekäsumenetluse puhul oluline see, et täidetud oleks kaks peamist tingimust. Esiteks peab asi mahtuma tsiviil- ja kaubandusaja mõiste alla ning teiseks isiku asukoht peab jääma vastava määruse kohaldamisalasse. Euroopa maksekäsumenetluse määruse artikkel 3 sätestab, et käesolevas määruses tähendab mõiste “piiriülene juhtum” juhtumit, mille korral vähemalt ühe poole alaline elu- või asukoht või peamine elukoht on muus liikmesriigis kui selles, kus asub avaldusega tegelev kohus.

Üheks eelduseks võiks märkida asjaolu, et määrus saavutab oma eesmärgi tänu *exequatur*’i kaotamisele, mis tähendab lihtsustatult öeldes seda, et päritoluriigis täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsku on võimalik teistes Euroopa Liidu liikmesriikides täita ilma vajaduseta Euroopa maksekäsku neis riikides eraldi täidetavaks tunnistada.¹²⁸

Teisena saab käsitleda seda, et kohus saaks algatada Euroopa maksekäsumenetluse, peab olema pooltevahelise vaidluse puhul tegemist piiriülese juhtumiga, nagu seda nõuab Euroopa maksekäsumenetluse määruse artikli 2 lõige 1. Eelnev tähendab seda, et juhul, kui Euroopa maksekäsumenetluse avaldus esitatakse Eesti kohtusse, peab vähemalt ühe vaidluse poole, s.t kas võlausaldaja või võlgniku harilik viibimiskoht või tema domitsiil ehk alaline elukoht või alaline asukoht olema avalduse esitamise hetkel mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis. Ning kolmandaks eelduseks on see, et Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi võimalik Eesti kohtutesse esitada üksnes kindla rahasumma sissenõudmiseks, mille tasumise tähtaeg on avalduse esitamise ajaks saabunud.¹²⁹ Nagu juba eelnevalt on mainitud sarnanevad üldjoontes nii Euroopa maksekäsumenetluse ja Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse eeldused, kuid siiski esineb erisusi. Oluline on näiteks see, et kui Euroopa maksekäsu alusel tehtud otsus kuulub täitmisele Euroopa Liidu piires, siis Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusel alusel täitmisele antav otsus on võimalik täita ka kolmandas riigis, mille täpsema kohaldamise sätestab Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus.

¹²⁸ Torga, M. (Viide 35), lk 329.

¹²⁹ Ibid, lk 331.

Euroopa maksekäumenetluse määrus sätestab, kui artikli 16 lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul, võttes arvesse aega, mis on piisav vastuväite kohalejõudmiseks, ei ole vastuväidet päritoluriigi kohtule esitatud, tunnistas kohus viivitamata Euroopa maksekäsu täidetavaks ning toimetab selle vastava vormi kujul nõude esitajale. Täidetavuse vorminõudeid reguleerib päritolu liikmesriik.

Maksekäsu täitmist reguleerib liikmesriigi õigus.¹³⁰ Siinkohal ei tehta erinevust Euroopa maksekäsumenetluse raames väljastatud kohtuotsusel ning siseriiklikul otsusel, kuna täidetavaks muutunud Euroopa maksekäsk kuulub täitmisele samadel tingimustel, kui täidetavaks muutunud otsus, mis on välja antud maksekäsu täitmise liikmesriigis. Maksekäsu täitmiseks mõnes muus liikmesriigis esitab nõude esitaja asjaomase liikmesriigi pädevatele täitevasutustele järgmised dokumendid:

- päritoluriigi kohtus täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsu koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele, ning
- vajadusel Euroopa maksekäsu tõlge maksekäsu täitmise liikmesriigi ametlikku keelde või, kui kõnealuses liikmesriigis on mitu ametlikku keelt, selles kohas, kus maksekäsu täitmist taotleatakse, toimuvate kohtumenetluste ametlikku keelde või ühte ametlikest keeltest vastavalt asjaomase liikmesriigi õigusele, või muusse keelde, mille aktsepteerimisest maksekäsu täitmise liikmesriik on teatanud. Iga liikmesriik võib teatavaks teha Euroopa Liidu institutsioonide selle ametliku keele või need ametlikud keeled, mis ei ole tema riigikeeled, kuid milles koostatud Euroopa maksekäskusid ta võib aktsepteerida. Tõlke tõestab isik, kes on selleks pädev ühes liikmesriigis.

Eelneva analüüsi tulemusena leiab töö autor, et olenemata asjaolust, et Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse puhul esineb tingimus kättetoimetamise osas, täpsemalt Avalike Teadaannete kaudu kättetoimetamisel, mis välistab antud määruse kasutamise, erinevalt Euroopa maksekäsumenetlu määrusest, on siiski Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kasutamisel võlgniku huvid paremini kaitstud. Esiteks sellel põhjusel, et isikut saab üldreeglina hageda ainult tema enda kohtus. Euroopa maksekäsumenetluse puhul toimub menetlus isiku asukoha riigis, mis ei pruugi alati isiku keelelistele oskustele vastata. Lisaks sellele, kui Euroopa maksekäsk muutub täide-

¹³⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. ELT L 399, 30.12.2006, art 12 lg 1.

tavaks teavitatakse sellest nõude esitajat ning eeldatakse, et võlgnik/ avalduse saaja on sellest juba teadlik. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaselt, teavitatakse aga esmajärjekorras võlgnikku täitemenetluse algatamisest, mis välistab olukorra, kus võlgnik saab menetlusest teada alles siis, kui täitemenetlus on juba algatatud.

3.2 Otsuse täitmise vaidlustamine määruse nr 1215/2012 ja määruse 1896/2006 alusel

Järgnev alapeatükk käsitleb probleemistikku, kuidas on võlgnikul võimalik vaidlustada jõustunud otsus nii lahendi päritoluriigis kui täitiskoha riigis. Samuti analüüsitakse millistele vastuväidetele saab võlgnik tugineda. Ülevaate põhjal tehtav analüüs annab selguse, millise määruse puhul on võlgniku õigused paremini kaitstud vastuväidete esitamise osas.

Euroopa maksekäsumenetluse määruse artikkel 16 sätestab juhu, kui isik soovib vaidlustada maksekäsu. Selle jaoks on vaja kostjal esitada kohtule vormikohane vastuväide ning oluline on seda teha 30 päeva jooksul. Erisus seisneb selles, et vaidlustamise põhjendust ei ole vaja lisada. Sama määruse artikkel 17 sätestab, et juhul kui vaidlustamine toimus kooskõlas artikliga 16 lg 2 ehk 30 päeva jooksul, siis jätkub menetlus päritoluliikmesriigi pädevates kohtutes tavalise tsiviilkohtumenetluse korras. See tähendab, et juhul kui avalduse esitaja asukoht on Eestis ning avalduse saaja asukoht on Soomes, siis vaidlustatud maksekäsu puhul jätkub edasine menetlus Soome tsiviilkohtumenetluse korras. Juhul, kui isik ei vaidlusta otsust 30 päeva jooksul muutub maksekäsk täidetavaks. Selline lahendus võib olla hageja poolele piirav, kuna eelduste kohaselt saadakse maksekäsk ilma kohtumenetluseta. Paraku aga vaidlustamisel pöördub menetlus Soome seadustest tulenevaks ning tihti võib see lõppeda avaldaja poolse menetluse lõpetamise avaldusega, kuna Soome tsiviilkohtumenetluse puhul ei pruugi avalduse esitaja Soome menetlusõigusega tuttav olla ning esindaja palkamine on kulukas.

Siiski esineb erijuhte, mil on samuti võimalik kostja poolt maksekäsk uuesti läbi vaadata. Näiteks sätestab Euroopa maksekäsu menetluse määruse artikkel 20 ära juhud, millal on kostjal õigus nõuda maksekäsu uuesti läbivaatamist.¹³¹

¹³¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. ELT L 399, 30.12.2006, art 20 lg 1.

- maksekäsk toimetati kätte ühel artiklis 14 sätestatud viisidest, ning
- maksekäsku ei toimetatud kätte piisavalt aegsasti, mis ei võimaldanud kostjal temast olenemata põhjustel oma kaitset korraldada, või
- kostjat takistasid nõude vaidlustamisel vääramatuid jõud või temast sõltumatud erakorralised asjaolud.

Euroopa Kohus on välja selgitanud 04.04.2014 aasta otsuses,¹³² Euroopa maksekäsumenetlusemääruse artiklites 16-20 nimetatud menetlused ei ole kohaldatavad, kui ilmneb, et maksekäsku ei ole kätte toimetatud kooskõlas selle määruse artiklitega 13-15, järgides miinimumstandardeid. Kui selline eiramine avastatakse pärast Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnustamist, peab kostjal olema võimalus esitada kõnealuse eriamise peale kaebus, mis peab eiramise piisava tõestuse korral tooma endaga kaasa asjaomase täidetavaks tunnustamise kehtetuse. Seega on kostjal õigus täidetav kohtuotsus vaidlustada, juhul kui isik ei olnud otsusest teadlik.

Pärast artikli 16 lõikes 2 sätestatud tähtaja möödumist on kostjal samuti õigus taotleda Euroopa maksekäsu läbivaatamist päritoluliikmesriigi pädevas kohtus, kui käesolevas määruses sätestatud vastavalt artiklile 12 lg 2 nõudeid arvesse võttes anti maksekäsk välja selgelt valesti, või muudel erandlikel asjaoludel. Juhul, kui eelpool mainitud eritingimused tõusetuvad ning vastvad määruses ettenähtud tingimustele, siis sellisel juhul muutub makskäsk tühiseks.

Juhul, kui avalduse saanud isik ei soovinud või ei jõudnud või esinesid muud probleemid maksekäsu vaidlustamiseks, tekib võlgnikul siiski veel õigus maksekäsk vaidlustada ka siis, kui see on antud täitmisele. Euroopa maksekäsu määruse artikkel 22 lg 1 kohaselt saab kostja ise täitmist vaidlustada juhul, kui varasem otsus või määrus käsitles samu asjaolusid samade osapoolte vahel ning varasem otsus või määrus vastab tingimustele, mis on vajalikud selle tunnustamiseks maksekäsu täitmise liikmesriigis ning vastuolu ei olnud võimalik esitada vastuväitena päritoluliikmesriigi kohtumenetluse käigus. Juhul, kui vaidlustaja ehk kostja on avalduse esitajale juba võlgnevuse tasunud, siis sellisel juhul on samuti võimalik täitmisest keelduda. Kokkuvõtvalt on üksnes kostja poolel võimalus täitemenetlusest keelduda, eeldades, et eelnevalt välja toodud tingimused vastavad asjaoludele.

¹³² EK 04.09.2014. liidetud kohtuasjad nr C-119/13 ja nr C-120/13.

Võlgnik saab täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsu selle päritoluriigis vaidlustada, kui Euroopa maksekäsk toimetati võlgnikule kätte ilma saaja (või tema esindaja) kättetoimetamisteta ning sellega seoses ei olnud võlgnikul võimalik temast sõltumatutel põhjustel piisavalt aegsasti oma kaitset korraldada, või teda takistasid Euroopa maksekäsule vastuväite esitamisel vääramatud jõud või temast sõltumatud erakorralised asjaolud. Näiteks ei ole tähtaja möödalaskmine tingitud erakorralistest asjaoludest, kui see toimus võlgniku esindaja eksimuse tõttu.¹³³ Sellisel juhul peab võlgnik Euroopa maksekäsu vaidlustamiseks tegutsema viivitamatult ning esitama Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnistamise peale määruskaebuse TsMS § 489¹ korras. Euroopa Kohus põhjendas, et Euroopa maksekäsu kohta vastuväite esitamise tähtaja moodalaskmine kostja esindaja eksimuse tõttu ei õigusta vastava maksekäsu läbivaatamist, sest selline tähtaja möödalaskmine ei ole tingitud erakorralistest asjaoludest artikli 20 lõike 1 punkti b tähenduses ega erandlikest asjaoludest sama artikli lõike 2 tähenduses. Kui selline eriramine avastatakse alles pärast Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnistamist, peab kostjal olema võimalus esitada kõnealuse eiramise peale kaebus, mis peab eiramise piisava tõestuse korral tooma endaga kaasa asjaomase täidetavaks tunnistamise kehtetuse.

Teiseks saab võlgnik Euroopa maksekäsu vaidlustada juhul, kui Euroopa maksekäsk anti välja selgelt valesti, või muudel erandlikel asjaoludel.¹³⁴ Näiteks juhul, kui Euroopa maksekäsk anti välja avalik-õiguslikus vaidluses või kui mingil põhjusel toimetati Eesti kohus Euroopa maksekäsu võlgnikule kätte Euroopa maksekäsmenetluses ette nähtud miinimumnõudeid järgimata (nt Ametlike Teadaannete vahendusel). Sellistel juhtudel peaks võlgnikul olema võimalik täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsku hiljem Eestis vaidlustada Euroopa maksekäsmenetluse määruse artikli 20 lõike 2 alusel. Sellisel juhul ei pea võlgnik taotlema täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsu läbivaatamist viivitamata, vaid võib seda teha ka hiljem, pärast TsMS § 489¹ lõikes 1 viidatud tähtaja möödalaskmist. Euroopa maksekäsmenetluse määrus (ning Euroopa Kohtu senine praktika) jätab aga lahtiseks küsimuse, kas sellisel juhul saab riigisisene õigus seada võlausaldajale Euroopa maksekäsu vaidlustamiseks lisatähtaja, s.t kas võlausaldaja

¹³³ EK 21.03.2013. otsus nr C-324/12.

¹³⁴ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. ELT L 399, 30.12.2006, art 20 lg-d 1 ja 2.

peaks kinni pidama TsMS § 67 lõikes 2 toodud tähtaja ennistamise taotluse esitamise tähtaegadest.¹³⁵

Vastavalt Euroopa maksekäsumenetluse artiklile 23 on lubatud täitemenetluse edasilükkamine või piiramine. Esiteks on võimalik piirduda täitemenetluse kaitsemeetmete kasutamisega, teiseks määrata täitmise tingimuseks kindla suurusega tagatise andmise või kolmandaks erandlikel asjaoludel täitemenetluse peatada.

Võlgnikul, kes ei ole nõus välisriigis täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsu Eestis täitmisega, on võimalik täitemenetlus Eesti kohtus vaidlustada. Alused selleks tulevad Euroopa täitekorralduse määruse artiklitest 22 ja 23.¹³⁶ Euroopa maksekäsu väljaandmise ja Eestis täitmisele võtmise kohta koostatud uuringus¹³⁷ on Euroopa maksekäsu täitemenetluse peatamise ja piiramise kohta leitud järgmist: „Eesti kohtud on siiani lahendanud üksnes vaidlusi, kus võlgnikud on Eesti kohtule esitanud Euroopa täitekorralduse määruse Art 23 alusel avaldusi täitmise edasilükkamiseks või piiramiseks. Nimelt on kahes kaasuses Eesti kohtult taotletud välisriigis välja antud Euroopa maksekäsumenetluse Eestis täitmise peatamist. Euroopa täitekorralduse määruse Art 23(c) alusel saab kohus täitemenetluse peatada üksnes „erandlikel asjaoludel“. Eesti kohtud on sellisteks erandlikeks asjaoludeks lugenud asjaolu, et „täitemenetluse peatamata jätmisel oleks võlgniku igapäevane majandustegevus takistatud, mistõttu võib täitemenetluse jätkamine erakordselt intensiivselt riivata kostja majandustegevust ja toimetulekut ning tekitada võlgnikule ja tema võlausaldajatele olulist kahju“ ning asjaolu, et „täitmisega võib kaasneda kahju, mida ei saa ilmselt hüvitada“. Välisriigis välja antud Euroopa maksekäsu täitmist saab Eestis peatada aga ainult juhul, kui võlgnik on vastavalt Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-le 20 vaidlustanud Euroopa maksekäsu selle päritoluriigis. Nimetatud nõude vastu on Eesti kohtud ühel korral eksinud.“¹³⁸ Uuringu autorite seisukohalt lähtudes on oluline märkida, et välisriigis väljastatud Euroopa maksekäsu täitemenetlust saab Eestis peatada ainult juhul, kui

¹³⁵ Torga, M. (Viide 35), lk 336.

¹³⁶ Torga, M. (Viide 35), lk 337.

¹³⁷ Lillisaar, M., Torga, M. Euroopa maksekäsk – selle väljaandmine ja Eestis täitmisele võtmine. Kohtupraktika analüüs, Tartu 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikohus.ee/vfs/1583/ELMK_-_analyys_Lillisaar_Torga.pdf (29.01.2015).

¹³⁸ Lillisaar, M., Torga, M., *op. it.*, lk 11.

võlgnik on vastavalt Euroopa maksekäsmenetluse määruse artiklile 20 vaidlustanud Euroopa maksekäsu selle päritoluriigis.¹³⁹

TsMS § 486 lg 1 sätestab, et võlgnik võib nõude või selle osa vastu esitada makseettepaneku teinud kohtule vastuväite makseettepaneku kättetoimetamisest alates 15 päeva jooksul, makseettepaneku välismaal kättetoimetamise korral 30 päeva jooksul. Sarnaselt Euroopa maksekäsule tuleb vastuväide esitada, kasutades kindlat vormi ning põhjendus ei ole vajalik. Juhul, kui esitatakse vastuväide jätkub menetlus hagimenetlusena. Kui avalduse saaja ei esita vastuväidet väljastab kohus maksekäsu, kuid ka sellele on õigus võlgnikul esitada määruskaubus, mida tuleb teha 15 päeva jooksul, maksekäsu välismaal kättetoimetamise korral 30 päeva jooksul alates maksekäsu kättetoimetamisest (TsMS § 489 prim 1). Oma määruskaebuses saab isik tugineda väljatoodud asjaoludele, mille sätestab lõige 2. Esiteks makseettepanek toimetati võlgnikule kätte muul viisil kui isiklikult allkirja vastu üleandmisega või elektrooniliselt ja võlgniku süüta ei toimetatud seda kätte õigel ajal ning seetõttu ei olnud võlgnikul võimalik esitada õigeaegselt vastuväidet või võlgnik ei saanud vastuväidet makseettepanekule esitada temast sõltumatu mõjuva põhjuse tõttu või maksekäsu kiirmenetluse eeldused ei olnud täidetud või rikuti muul olulisel viisil maksekäsu kiirmenetluse tingimusi või nõue, mille sissenõudmiseks maksekäsu kiirmenetlus läbi viidi, on selgelt põhjendamatu.

Juhul, kui otsus on väljastatud ning see on täitmisele antud mujale Euroopa liikmesriiki, kohalduvad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, ELT L 351/1, 20.12.2013, (Brüssel I määrus (parandatud)). Selle määruse kohaselt saab täidetavat otsust vaidlustada isik ise ehk kostja, mille sätestab artikkel 47 lg 1. Sellest tulenevalt on mõlemal osapoolel õigus kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotluse kohta tehtud otsuse edasi kaeva ning apellatsioonikaebus esitatakse samale kohtule kellele tuleb esitada ka täitmise keeldumise taotlus. Vastavalt artiklile 51 on kohtul õigus menetluse peatada, kui kohtuotsus on päritoluliikmesriigis üldkorras edasi kaevatud või edasikaebuse esitamise tähtaeg ei ole veel möödunud.

¹³⁹ Lillisaar, M., Torga, M., *op. it.*, lk 13.

KOKKUVÕTE

Õigusemõistmine on arenenud üha uuenduslikumas võtmes ning tänu pidevalt arenevale ühiskonnale nähakse üha enam vajadust ka kohtumenetluse arendamiseks. Tänapäeval on selleks mitmeid võimalikke variante. Kui Euroopas on tuntud tavaohtumenetlus, siis üha enam nähakse ja tuntakse vajadust lihtsustatud menetluste järele. Tavamenetluse peamiste probleemidena nähakse menetluse pikaajalisust ning kõrgeid menetluskulusid, mis on koormavaks asjaosalistele. Lisaks üha arenevale ühiskonnale, mis kaasab erinevat laadi lepingute ja kokkulepete sõlmimist erinevaid viise kasutades, tekitab see üha enam ka pooltevahelisi vaidlusi. Üldjuhul vajatakse vaidluste lahendamiseks kohtu poolset sekkumist ehk kohtumenetlust. Seega on üha suurem vajadus meie arenevas ühiskonnas lihtmenetluste järele. Vajadusest tulenevalt loodi Eestis maksekäsu kiiremenetlus, mille põhieesmärgiks on võimalusel vältida tavakohtumenetlust ning lahendada pooltevahelised vaidlused lihtmenetluse vormis. Lisaks sellele oli üheks menetluse loomise põhjuseks ka pikaajalisuse probleemi vältimine, kuna menetlustähtajad tavamenetluses venisid üha pikemaks ning ei andnud piisavalt kiiresti vajatud tulemust. Pidev ühiskondlik areng ning isikute ränne Euroopa Liidu liikmesriikides on põhjustanud ka vajalikkust ülepiiriliste nõuetega tegelemiseks ehk teisisõnu on tekkinud vajadus ülepiiriliste vaidluste lahendamiseks. Ühe lahendusena nähakse Euroopa maksekäsumenetlust, mis küll sarnaneb siseriikliku maksekäsu kiirmenetlusega, kuid erinevalt maksekäsu kiirmenetlusest, annab võimaluse sissenõuataavaks muutunud nõudeid maksta panna ülepiirilisel. Sellest tulenevalt oli magistritöö eesmärgiks välja selgitada, kas Euroopa maksekäsu menetlus piiriüleste väikenõuete menetluses on efektiivsem, kui siseriiklik maksekäsu kiirmenetlus.

Peamisteks omadusteks nii maksekäsu kiirmenetluse kui ka Euroopa maksekäsumenetluse puhul on efektiivsus, kiirus ning madalad menetluskulud. Sissenõudja põhiliseks eesmärgiks võlgnevuse tekkimisel on nõuded koju tagasi kutsuda võimalikult lühikese aja jooksul ning antud menetlused seda eesmärki ka täidavad. Ehk oluline sissenõudja seisukohast on see, et võimalikult väikese aja jooksul saada otsus, mis on võimalik maksta panna täitemenetluses. Antud

menetlused on oma olemuselt formaalsed menetlused ehk teisisõnu on tegemist menetlustega, milles puudub asja sisuline hindamine ning läbivaatamine. Seega antud menetluste puhul puudub menetlusele antud nõudeavalduse sisuline hindamine kohtu poolt. Töö üheks eesmärgiks oli välja selgitada, kas formaalse menetluse puhul peaks kohus asja siiski sisuliselt hindama? Sellest tulenevalt leiab töö autor, et sissenõudja seisukohast on formaalne menetlus asjakohane kuna mõlema menetluse puhul on tegemist vaidlustamata rahaliste nõuetega, seega puudub vajadus asja sisuliselt lahendada ning puudub vajadus ka osapoolte ärakuulamiseks. Seega täidab formaalne menetlus oma eeldust ning antud menetluste puhul on see õigustatud. Erinevalt sissenõudja seisukohast on võlgniku seisukohast pigem tegemist kahjustava tingimusega, kuid kuna osapooltel eksisteerib vaideõigus ehk võlgnikul on alati õigus avaldus vaidlustada, juhul kui tekib olukord, kus sissenõudja üritab võlgnikult sisse nõuda nõuet, mis ei vasta pooltevahelisele kokkuleppele või lepingule, seega ei saa väita, et antud tingimus on võlgniku seisukohast tingimata kahjulik ning õigusi piirav.

Kuigi tegemist on mõlema menetluse puhul formaalse menetlusega eeldab see siiski nõuete piiritlemist. Näiteks siseriikliku maksekäsu kiirmenetluse puhul on oluline rahalise nõude olemasolu, seega on antud menetluses välistatud mitterahalised nõuded või juhul, kui tegemist on näiteks moraalse kahjuga peab see olema eelnevalt enne menetluse andmist välja selgitatud. Euroopa maksekäsumenetlus sätestab, et antud menetluses saab lahendada nõudeid, mis langevad tsiviil- ja kaubandusasja mõiste alla. Mõlema menetluse puhul eksisteerib ühine tingimus, milleks on vaidlustamata rahalise nõude olemasolu. Seega eeldavad mõlemad menetlused, et tegemist on rahalise nõudega ning lisaks sellele peab olema nõude suurus välja selgitatud ning piiritletud, mis välistaks pooltevahelise vaidluse. Oluline on ka menetluste puhul asjaolu, et tegemist peab olema eraõigusliku suhtega, seega välistatud on avalik-õiguslike võimukandjate omavaheliste vaidluste lahendamine. Erandina on lubatud avalik-õigusliku võimukandja nõudeavaldus eraõigusliku isiku vastu. Kõige suurem erinevus käsitletud menetluse vahel on see, et Euroopa maksekäsu menetluse puhul peab olema tegemist ülepiirilise vaidlusega ehk teisisõnu lepingu või vaidluse pooled ei tohi asuda samas Euroopa Liidu liikmesriigis, erinevalt siseriiklikust maksekäsu kiirmenetlusest, kus mõlemad pooled peavad asuma Eestis, erandiks on juhud kui isikutel on sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppe.

Lisaks eelpool väljatoodule esineb siseriiklikus maksekäsu kiirmenetluses eritingimus nõuetele, erinevalt Euroopa maksekäsu menetlusest. Nimelt on maksekäsu kiirmenetluses kehtestatud nõuetele ülempiir. Menetluses kehtestatud tingimusena on nõude võimalik ülempiir 6 400 eurot, mis hõlmab nii põhi- kui kõrvalnõudeid kokku. Sissenõusja seisukohast võib seda tingimust lugeda pigem piiravaks asjaoluks, kuna eelduste kohaselt välistab see sissenõude õiguse kaalukamate nõuete puhul. Kuigi esmapilgul võib pigem näida, et antud tingimus kaitseb võlgnikku, ei saa väita, et see välistab siiski täielikult võlgnevuse võimaliku sissenõudmise juhul, kui nõue ületab sätestatud piirmäära. Riigikohtu praktika põhjal saab väita, et juhul kui sissenõudja nõutav võlgnevus ületab seatud ülempiiri on sissenõudjal õigus nõue osadeks jagada ning esitada mitu erinevat nõudeavaldust. Seega antud näitest lähtuvalt on tagatud ka sissenõudja huvid ning sissenõudjal on õigus saada tagasi lepingu alusel väljastatud krediidisumma ning lisanduvad kõrvalnõuded. Sellest tulenevalt leiab töö autor, et siseriiklikus maksekäsu kiirmenetluses ei ole nõuetele seatud ülempiir mõistlik. Kuigi eeldusena peaks see kaitsma võlgniku huve ning välistama kõrged kõrvalnõuded on kohtupraktika näidanud, et sissenõudjal on võimalik sama nõue osadeks jagatuna esitada mitu korda, mis omakorda välistab seatud tingimuse eelduse. Seega oleks mõistlik ülempiir kaotada, omaselt Euroopa maksekäsumenetlusele. Lisaks sellele vähendaks tingimuse kaotamine kohtumetnike tööd ning väikesel määral kohtukulude osakaalu, kuna kaoks ära sissenõudja vajadus esitada mitu nõudeavaldust põhi- ja kõrvalnõuete osas, vajalik oleks esitada vaid üks nõudeavaldus.

Antud magistritöö üheks probleemküsimuseks oli ka menetludokumentide kättetoimetamise problemaatika ning isikute võimalikud vaidlustamise võimalused. Menetludokumentide kättetoimetamisel lähtutakse Euroopa maksekäsumenetluse puhul siseriiklikust seadusandlusest. Seega nii Euroopa maksekäsumenetluse kui ka Eesti maksekäsu kiirmenetluse puhul toimub dokumentide kättetoimetamine Eestis vastavalt Eesti siseriiklikule seadusandlusele. Põhiprobleemiks, mis on praktikas esile kerkinud on see, et menetluse pooltele on väga keeruline dokumente kätte toimetada. Peamise põhjusena võiks välja tuua asjaolu, et üldjuhul ei asu isik, kellele dokumente kätte soovitakse toimetada rahvastikuregistris märgitud aadressil. Eestis puudub paregusel hetkel süsteem, mille kohaselt on isikutel kohustus enda elukoht registreerida ning kohustus seda pidevalt uuendada. Seega juhul, kui rahvastikuregistrisse on sisse kantud aadress, kuid kättetoimetamisel ilmneb, et isik ei asu sellel aadressil on ainuke kättetoimetamise võimalus avalik

kättetoimetamine, mis omakorda võib katkestada edasise menetluse võimalused. Seega vajaks Eesti suurt ümberkorraldust just isikute elukoha registreerimisel. Riik peaks parema kohumõistmise huvides muutma isikutele kohustuslikuks oma õige elukoha määratlemise selliselt, et vajadusel oleks võimalik aadress välja selgitada ning seda kasutades vajalikud dokumendid isikule kätte toimetada. Süsteemi väljaarendamisel võiks eeskju võtta Soome riigist, kus isikutel on kohustuslik oma elukoht registreerida ning seda uuendada. Seega võib väita, et Soomes on menetlusedokumentide kättetoimetamine tunduvalt tõhusam, kui Eestis. Lisaks siseriikliku süsteemi väljaarendamisele võiksid Euroopa Liidu liikmesriigid kehtestada ka kindlad tingimused ning välja töötada kindla dokumentide kättetoimetamise süsteemi. Praegusel hetkel toimub dokumentide kättetoimetamise siseriikliku õiguse alusel ning kohati on see ebaühtlane. Kui võrrelda Eestit ning Soomet, siis saab järeldada, et dokumentide kättetoimetamine on efektiivsem Soomes tulenevalt riigisisest süsteemist. Seega leiab töö autor, et Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid leidma võimaluse, kuidas kõgis Euroopa Liidu liikmesriikides toimuks dokumentide kättetoimetamine samadel alustel ning võrdselt. Peaks kaduma olukord, kus ühes riigis toimub kättetoimetamine efektiivselt ning teises riigis on dokumentide kättetoimetamine suures mahus võimatu.

Erinevatest sõlmitud kokkulepetest ning lepingutest ei näe üldjuhul kumbi lepingu pool ette, et lepinguga seoses võiksid tekkida probleemid. Samuti eeldavad mõlemad lepingu pooled lepingu sõlmimisel, et lepingut täidetakse vastavalt kokkuleppele. Juhul, kui ühel poolel tekivad probleemid lepingu täitmisel on õigus vastaspoolel algselt algatada maksekäsu menetlus. Seega võiks väita, et maksekäsu saamine on pigem sissenõudja poolne survevahend, et võlgnik täidaks lepingust tuleneva kohustuse. Samas kindlustab nii Euroopa kui ka Eesti maksekäsk võimaliku võimaluse maksekäsk koheselt täitmisele anda. Euroopa maksekäsumenetluse puhul on selge, et täitemenetlust alustatakse üldjuhul riigis, kuhu esitati ka maksekäsu avaldus. Keerukam olukord on aga siis, kui maksekäsu avaldus esitati küll Eestis, kuid menetluse käigus selgub, et võlgnik on elama asunud mujale Euroopa Liidu liikmesriiki. Esmalt välistab see võimaluse esitada maksekäsk uuesti Euroopa maksekäsumenetluse raames, kuna Eestis on ostus juba tehtud ning Euroopa maksekäsumenetluse määrus välistab topeltotsused. Praegusel hetkel on küll topeltotsused välistatud, kuid praktikas puudub reaalne kontrolli võimalus. Seega praegusel hetkel saab väita, et kohtud lähtuvad pigem sissenõudja heast usust ning eeldatakse ka võlgniku sekkumist va-

jadusel. Minnes tagasi probleemi juurde, kus maksekäsu tegemisel selgub, et võlgnik on elama asunud mujale riiki, nähakse võimalusena Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaldamist. Eestis hakkas antud määrus kehtima alates 10.01.2015 ning määrus annab õiguse koheselt täitmisele anda Eestis tehtud maksekäsk, vajamata kohtupoolset tunnustamist. Ehk teisisõnu antud määruse jõustumine kaotas Eestis *exequatur* menetluse vajaduse. Seega olenemata sellest, et maksekäsu menetluse käigus selgub, et võlgnik on elama asunud mujale riiki, esineb siiski sissenõudjal võimalus oma nõue täidetud saada, kasutades Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrust.

Paraku esineb antud määruse puhul väga oluline tingimus, et juhul kui maksekäsk on isikule kätte toimetatud Avalike Teadaannete kaudu, siis ei saa maksekäsku maksuma panna Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel. Seega juhul, kui maksekäsu teate kättetoimetamisel selgub, et isik asub mujal riigis, peaks kohus kaaluma sissenõudja huvi maksekäsk hiljem maksuma panna antud määruse alusel ning seega üritama isikule maksekäsk kätte toimetada muud võimalikku varianti kasutades, välistades Avalike Teadaannete kasutamise. Töös oli käsitletud ühe uurimisküsimusena, kas Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse jõustumisega Eestis võib tekkida olukord, kus reaalselt puudub Euroopa maksekäsumenetluse vajadus. Analüüsi tulemusena leiab töö autor, et olenemata Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse jõustumisest, mis lihtustab kohtuotsuste liikumist Euroopa Liidu liikmesriikides, ei oleks mõistlik kaotada Euroopa maksekäsumenetlust. Kuna suur osa Eestis tehtud maksekäskede toimetatakse kätte Avalike Teadaannete vahendusel välistab see sissenõudja võimaluse asi menetlusse anda Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel. Seega olukorras kus puudub Euroopa maksekäsu menetlus, puudub ka sissenõudja võimalus maksekäsu menetlust algatada ülepiirilisel, mis omakorda jõuaks tulemuseni, et vastavaid nõudeid peaks hakkama sisse nõudma *exequatur* menetluse raames.

Viimase, kuid mitte vähemtähtsa probleemina käsitleti töös poolte vaideõigust. Kuigi tegemist on mõlemal juhul lihtmenetlusega ei välistada see poolte õigust vaidlustamiseks. Näitena võiks tuua olukorra, kui tegemist on heade kommetega vastuolus oleva lepingu või kokkuleppega või kui tegemist on nõudega, mis ei vasta lepingu või kokkuleppe tingimustele. Samuti, kui isik ei ole maksekäsku kätte saanud või sai sellest teada liiga hilja ning puudus võimalus asi vaidlustada menetluses sätestatud tähtaja jooksul. Seega vaidlustamise variante ning erinevaid võimalusi on mõlemal osapoolel. Oluline on aga see, et juhul kui võlgnik vaidlustab maksekäsu enne jõustu-

mist jätkub menetlus tavapärase tsiviilkohtumenetluses, teisisõnu langeb ära võimalus kiirele ja efektiivsele menetlusele. Selline tingimus esineb nii Euroopa kui ka Eesti maksekäsu menetluse puhul. Samuti, kui võlgnik on jäänud menetluse algfaasis passiivseks ning maksekäsk on juba täitmisele antud, annavad menetlused võimaluse siiski täitemenetluse vaidlustamiseks.

Eelneva analüüsi tulemusena leiab töö autor, et olenemata asjaolus, et Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse puhul esineb tingimus kättetoimetamise osas, mis välistab antud määruse kasutamise on siiski Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kasutamisel võlgniku huvid paremini kaitstud. Esiteks põhjusel, et isikut saab üldreeglina hageda ainult tema asukohajärgses kohtus. Euroopa maksekäsumenetluse puhul toimub menetlus isiku asukoha riigis, mis ei pruugi alati isiku keelelistele oskustele vastata. Lisaks sellele, kui Euroopa maksekäsk muutub täidetavaks, teavitatakse sellest nõude esitajat ning eeldatakse, et võlgnik/ avalduse saaja on sellest juba teadlik. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse kohaselt, teavitatakse aga esmajärjekorras võlgnikku täitemenetluse algatamisest, mis välistab olukorra, kus võlgnik saab menetlusest teada alles siis, kui täitemenetlust on juba algatatud. Seega saab väita, et Euroopa maksekäsumenetluse puhul on nõude sissenõudmine efektiivsem kui Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määruse alusel.

Töös püstitatud hüpotees- Euroopa maksekäsumenetlus ülepiiriliste väikenõuete menetluses on efektiivsem, kui siseriiklik maksekäsu kiirmenetlus, leidis tõestust. Kokkuvõtvalt leiab töö autor, et Euroopa maksekäsu menetlus ülepiiriliste nõuete menetluses on efektiivsem kui siseriiklik maksekäsu kiirmenetlus. Lõpetuseks toob töö autor välja omapoolsed ettepanekud, mis muudaks siseriikliku menetluse efektiivsemaks:

- Eesti maksekäsu kiirmenetluses tuleks kaotada nõuetele seatud ülempiir;
- oluline oleks välja töötada Euroopa Liidu liikmesriikide vahel ühtne isikute asukoha registreerimise süsteem;
- välja töötada ühtne süsteem dokumentide kättetoimetamise osas, mis ei lähtuks siseriiklikest õigustest;
- Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrusest ära kaotada Avalike Teadaannete kaudu kättetoimetamise piirang;
- ühtne kontrolli süsteem Euroopa Liidu liikmesriikide vahel, mis välistaks topeltotsused.

SUMMARY

Administration of justice has developed in an increasingly innovative key and there are many new needs of court procedures, due to rapidly developing environment. Nowadays there are several options for it. While traditional court proceedings are known in Europe, the need for simplified proceedings is increasing. The long duration and the high cost of the proceedings are seen as the main problems of traditional court proceedings, which are burdensome for those involved. In addition to the continuously developing society, which involves conclusion of various types of contracts and agreements by applying various methods, it also causes more and more disputes between the parties. Generally, court intervention or court proceedings are required for settling of disputes. Thus, there is an increasing need for summary procedure in our developing society. The order for payment procedure was established in Estonia due to this need, with the main aim of avoiding traditional court proceedings, if possible, and settling any problems between the parties in the form of a summary procedure. Further, one of the reasons for establishing the procedure was to avoid the problem of the long duration of proceedings, as the time-limits of proceedings in the traditional court proceedings kept growing longer and the proceedings did not provide the required results quickly enough. Continuous development of the society and migration of persons from the European Union Member States has also caused the need to deal with cross-border requirements, i.e. a need has arisen to settle cross-border disputes. The European order of payment procedure is seen as one solution, which actually resembles the domestic order of payment procedure, but – unlike the expedited order of payment procedure – provides an opportunity to force payment of collectable claims in cross-border cases. Therefore, the aim of the Master's thesis is to examine whether the European order of payment procedure is more effective than the domestic expedited order of payment procedure in the proceeding of cross-border small claims.

The main features of the expedited order of payment procedure as well as the European order of payment procedure are efficiency, speed and low cost of the proceedings. The main aim of the claimant in the case of a debt is to recall the claims within the shortest possible period of time

and these procedures fulfil this aim. In other words, from the claimant's perspective, it is important to get a decision that can be executed in an execution proceeding as quickly as possible. These procedures are formal by nature, i.e. the procedures do not involve assessment and reviewing of the substance of the case. Thus, in the case of such procedure, the substance of the proof of claim introduced to the legislative procedure is not assessed by the court. One of the aims of the thesis was to determine whether the substance of the case should be assessed by the court in the case of a formal procedure. Based on this, the author of the thesis finds that a formal procedure is appropriate from the claimant's perspective, as both of the procedures in question are undisputed monetary claims, thus, there is no need for settling of the case by considering its substance and no need for hearing the parties. Thus, a formal procedure meets the prerequisite and is justified in case of the procedures in question. Contrary to the claimant's perspective, this is, above all, a damaging condition from the debtor's perspective, but since the parties have the right to challenge, i.e. the debtor always has the right to challenge the proof of claim should a situation arise where the claimant is attempting to collect a claim that does not correspond to the agreement or contract between the parties, it cannot be said that this condition is necessarily damaging from the debtor's perspective or restrictive of the debtor's rights.

Even though both procedures are formal procedures, it still requires defining of the claims. For example, the existence of a monetary claim is important in the case of a domestic expedited order of payment procedure, thus, non-monetary claims are not permitted in the case of this procedure, or, in case of moral damage, for example, the amount of the damage must be determined before introducing the case to legislative procedure. The European order of payment procedure establishes that the procedure cannot be used to settle claims that fall under the definition of a civil or commercial matter. Both procedures share a common condition – the existence of an undisputed monetary claim. Thus, both procedures are based on the prerequisite that the claim is of monetary nature and the amount of the claim must be determined and defined, which would rule out any disputes between the parties. Another important fact about the procedures is that there must be a private law relationship between the parties, thus, settling of disputes between public law authorities is excluded. As an exception, claims filed by public law authorities against private law persons are permitted. The most significant difference between the examined procedures is that in the case of the European order of payment procedure there must be a cross-border

dispute, i.e. the parties of a contract or dispute may not be located in the same European Union Member State, unlike the domestic expedited order of payment procedure, in case of which both parties must be located in Estonia with exception when parties have agreed in court jurisdiction agreement.

In addition to the aforementioned, the domestic expedited order of payment procedure, unlike the European order of payment procedure, includes a special condition for the claims. Namely, there is an upper limit of claims applied in case of the expedited order of payment procedure. The condition applied to the procedure is the possible upper limit of a claim of 6,400 euros, which includes the principle as well as collateral claims. From the claimant's perspective, this condition can be seen as a restricting one, as it rules out the right to collect the claim in the case of heftier claims. Even though, at first sight, it may appear that the condition in question tends to protect the debtor, it cannot be claimed that it fully prevents potential collection of a claim if the claim exceeds the upper limit in question. Based on the practice of the Supreme Court, it can be said that if the debt claimed by the claimant exceeds the established upper limit, the claimant has the right to divide the claim into portions and file several different proofs of claim. Thus, based on this example, protection of the claimant's interests is ensured as well and the claimant has the right to repayment of the amount of credit granted on the basis of the contract as well as any additional collateral claims. Therefore, the author of the thesis finds that the upper limit set for claims in the domestic expedited order of payment procedure is not reasonable. Even though it is designed to protect the debtor's interests and prevent high collateral claims, court practice has shown that the claimant can file the same claim several times by dividing it into portions, which, in turn, rules out the assumption for the condition in question. Thus, it would be reasonable to eliminate the upper limit, similarly to the European order of payment procedure. Elimination of the condition would also decrease the workload of court officials and, to some extent, the share of legal costs, as the claimant would not be required to file several different proofs of claim for the principle and collateral claims, only one proof of claim would suffice.

One of the issues of this Master's thesis was also the issue of delivery of procedural documents and the possibilities for persons to challenge claims. In the issue of delivering procedural documents, the European order of payment procedure proceeds from the national legislation. Thus,

both in the case of the European order of payment procedure and the Estonian expedited order of payment procedure, documents are delivered in Estonian pursuant to the Estonian domestic legislation. The main problem that has arisen in practice is that it is very difficult to deliver the documents to the parties of a procedure. The main reason to highlight could be the fact that, in most cases, the person who the documents are to be delivered to is not located at the address specified in the population register. There is no system in place in Estonia at this point based on which persons would be required to register their places of residence and continuously update the registration. Thus, if there is an address in the population register, but it appears upon delivery that the person is not located at the address, the only option for delivery is public delivery, which may, however, eliminate the possibilities for further proceeding. Thus, Estonia would require great reorganisations with respect to registration of the places of residence of persons. In the interests of better implementation of justice, the state should make it compulsory for persons to provide their correct places of residence so that it would be possible to determine their addresses, if necessary, and use it to deliver the required documents to the person. The system could be developed following the example of Finland, where it is compulsory for persons to register their places of residence and update the registrations. Thus, it can be said that delivery of procedural documents is significantly more efficient in Finland than it is in Estonia. In addition to development of a domestic system, the European Union Member States could also consider establishment of certain requirements and development of a certain system for delivery of documents. At this point, documents are delivered on the basis of the domestic law, which is, at times, disconnected. Comparing Estonia and Finland, it can be concluded that the delivery of documents is more effective in Finland due to the system established in the country. Thus, the author of the thesis finds that European Union Member States should find a way for organising delivery of documents in all European Union Member States on the same grounds and on equal bases. The situation where delivery of the documents functions efficiently in one country and is largely impossible in another country should be eliminated.

The parties of various concluded agreements and contracts do not generally foresee arising of problems in connection with the contract. Both parties also assume upon entry into a contract that the contract will be fulfilled pursuant to the agreement. In the event of one of the parties experiencing difficulties in fulfilling the contract, the other party has the right to initiate an order of

payment procedure. Thus, it could be claimed that receipt of an order of payment is a measure for exerting pressure by the claimant for the debtor to fulfil the obligation arising from the contract. However, both the European and Estonian orders of payment ensure a potential option for immediate enforcement of the order of payment. In case of the European order of payment procedure, it is clear that the execution proceeding is generally launched in the country where the order of payment was filed. The situation is, however, more complicated if the order of payment was filed in Estonia, but it appears during the procedure that the debtor has moved to live in another European Union Member State. First, this rules out the possibility to file the order of payment again within the framework of the European order of payment procedure, as a decision has already been made in Estonia and the European order of payment procedure does not permit duplicate decisions. At this point, duplicate decisions are not permitted, but it is not actually possible to check. Thus, at this point, it can be claimed that courts tend to proceed on the basis of the claimant's good faith and the debtor's intervention is also expected, if necessary. Returning to the problem of it appearing upon issuing an order of payment that the debtor has moved to live in another country, application of the (rephrased) Brussels I Regulation is seen as an option. In Estonia, the Regulation entered into force as of 10.01.2015 and grants the right to immediately enforce an order of payment issued in Estonia with no acknowledgement by the court needed. In other words, entry into force of this Regulation eliminated the need for the *exequatur* procedure in Estonia. Thus, irrespective of it appearing in the course of an order of payment proceeding that the debtor has moved to live in another country, the claimant will still have the right to collect the claim by applying the (rephrased) Brussels I Regulation.

However, this Regulation includes a very important condition – if an order of payment has been delivered to a person through Public Notices, the order of payment cannot be executed on the basis of the (rephrased) Brussels I Regulation. Thus, should it appear upon delivery of an order of payment notice that the person is located in another country, the court should consider the claimant's interest to be able to execute the order of payment at a later date on the basis of the Regulation and thus attempt to deliver the order of payment to the person by using another possible option instead of Public Notices. One of the research questions considered in the thesis is whether entry into force of the (rephrased) Brussels I Regulation in Estonia may cause a situation where there is no actual need for the European order of payment procedure. As a result of

the analysis, the author of the thesis finds that irrespective of entry into force of the (rephrased) Brussel I Regulation, which facilitates movement of court judgments in the European Union Member States, it would not be reasonable to remove the European order of payment procedure from use. Since a large share of the orders of payment issued in Estonia are delivered through Public Notices, the claimant is prevented from introducing the case to legislative procedure on the basis of the (rephrased) Brussels I Regulation. Thus, in a situation where there is no European order of payment procedure, the claimant would not be able to initiate cross-border order of payment proceedings, which, in turn, would result in the claims in question being collected by applying the *exequatur* procedure.

As the last but not least important issue, the right to challenge was discussed in the thesis. Even though both considered procedures are summary procedures, this does not exclude the right of the parties to challenge. For example, the situation of a contract or agreement that is in conflict with good morals or a claim that does not correspond to the conditions of the contract or agreement. Also, if a person did not receive the order of payment or received it too late and was not able to challenge it within the term specified in the procedure. Thus, both parties have opportunities for challenging and various options. The important thing is, however, that if the debtor challenges an order of payment prior to its entry into force, the procedure continues in a regular civil proceeding, in other words, fast and effective proceeding becomes impossible. This condition is present in the European as well as Estonian order of payment procedure. Also, if the debtor has remained passive in the initial phase of the procedure and the order of payment has already been filed for execution, the procedures still provide an opportunity for challenging the execution proceeding.

Based on the analysis above, the author of the thesis finds that irrespective of the fact that the (rephrased) Brussels I Regulation includes a condition regarding delivery, which rules out application of this Regulation, application of the (rephrased) Brussels I Regulation still offers better protection of the debtor's interests. First, because, as a rule, an action can be filed against a person only at the person's local court. In case of the European order of payment procedure, the procedure takes place in the country of the person's location, which may not always correspond to the person's language skills. Further, once the European order of payment becomes exe-

cutable, the claimant is notified thereof and it is assumed that the debtor/recipient of the claim is already aware of it. Pursuant to the (rephrased) Brussels I Regulation, however, the debtor is notified of initiation of an execution proceeding first, which rules out the situation of the debtor becoming aware of an execution proceeding when the execution proceeding has already been initiated. Thus, it can be claimed that collection of a claim is more effective in case of the European order of payment procedure than on the basis of the (rephrased) Brussels I Regulation.

The hypothesis raised in the thesis – the European order of payment procedure is more effective in the proceeding of cross-border small claims than the domestic expedited order of payment procedure – was proved. Conclusively, the author of the thesis finds that the European order of payment procedure is more effective in the proceeding of cross-border small claims than the domestic expedited order of payment procedure. In conclusion, the author would like to bring out his suggestions, which would make the domestic procedure more effective:

- the upper limit set for the claim in the Estonian expedited order of payment procedure should be eliminated;
- it would be important for the European Union Member States to develop a common registration system of the locations of persons;
- a common system, not based on domestic legislations, should be developed for delivery of the documents;
- the restriction regarding delivery through Public Notices should be eliminated from the (rephrased) Brussels I Regulation;
- a common checking system of the European Union Member States, which would prevent duplicate decisions.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Eesti ja väliskirjandus

1. Advokaadibüroo VARUL. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Tallinn, AS Äripäev, 2005-2013.
2. Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2010.
3. Boden, R., Paul, S. Y. Size matters: the late payment problem. *Journal of Small Businesses and Enterprise Development*, 2011, volume 18, issue 4.
4. Campell, C. (ed). *International Civil Procedure (2007) II*. Yorkhill Law Publishing 2007.
5. Crifò, C. *Cross-Border Enforcement of Debts in The European Union, Default Judgements, Summary Judgements and Orders for Payment*. The Netherlands: Kluwer Law International 2009.
6. Cuniberti, G. Some Remarks of the Efficiency of Exequatur Exequatur. *University of Luxembourg Law Working Paper*, 2012, No 1.
7. Cuniberti, G., Rueda, I. Abolition of Exequatur - Addressing the Commission's Concerns. *University of Luxembourg Law Working Paper*, 2010, No 3.
8. Cuniberti, G. The Recognition of Foreign Judgments Lacking Reasons in Europe: Access to Justice, Foreign Court Avoidance, and Efficiency. *International and Comparative Law Quarterly*, 2008, volume 57, issue 1.
9. Faure, M. A Selection of Empirical Socio-Economic Research with Respect to the Functioning of Legal Rules and Institutions in Belgium and Netherlands. *European Journal of Law and Economics*, 2001, volume 11, issue 3.
10. Gomez Amigo, L. *The European Order for Payment Procedure: An Example of Harmonization of the Civil Procedure in Europe*. Toronto: International Association of Procedural Law, 2009.
11. Jauernig, O. *Zivilprozessrecht*. 29. Auflage. München: C.H. Beck 2007, S 285; T. Rauscher et al. (Hrsg). *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*. München: C.H. Beck 2007, auflage 3.

12. Kergandberg, E. et al. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008.
13. Kodek, G. E., Rechberger, W. H. (eds). Orders for Payment in the European Union: Mahnverfahren in der Europäischen Union. The Hague: Kluwer Law International 2001.
14. Kramer, X. E. Abolition of Exequatur Under the Brussels I Regulation: Effecting and Protecting Rights in the European Judicial Area. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 2011 (4).
15. Kramer, X. E. Enhancing Enforcement in the European Union. The European Order for Payment Procedure and Its Implementation in the Member States, Particularly in Germany, the Netherlands, and England. *Enforcement and Enforceability. Tradition and Reform*, Antwerp- Oxford-Portland: Intersentia 2010.
16. Kull, I. Principle of Good Faith and Constitutional Values in Contract Law. *Juridica International* 2002/VII.
17. Kuurberg, M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud. *Juridica* 2005/III.
18. Kõve, V. Aegumise peatumine hagi esitamise või muu menetlustoimingu tegemisega kohtus või kohtuväliselt. *Juridica* 2010/VII.
19. Kõve, V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. *Juridica* IX/2012.
20. Köhler, H. Tsiviilseadustik. Üldosa. Tallinn: Juura, 1998.
21. Ligi, R. Teavitamiskohustus tarbija huvide kaitse tagatis Euroopa Ühenduses. *Juridica* 2006/XIII.
22. Lindfors, H. Cross-border Enforcement in the European Framework. *Scandinavian Studies In Law*, 1999- 2012.
23. Lõhmus, U. Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Tartu: Iuridicum 2003.
24. McEleavy, P. (ed). Current Developments. Private International Law. Facilitating Cross-Border Debt Recovery – The European Payment Order and Small Claims Regulation. *International and Comparative Law Quarterly*, volume 57, issue 2.
25. Oberhammer, P. Abolition of Exequatur. *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2010, volume 30, issue 3.

26. Põld, T. Elektroonilise maksekäsu kiirmenetluse olemus ja statistilised andmed. Seminaritöö. Tartu 2014.
27. Raude, M. Viivise vähendamine võlgniku taotlusel ja kohtu algatusel. *Juridica* 2015/I.
28. Saare, K., Sein, K., Simovart, M. A., Laenusaja õiguste kaitse SMS-laenu lepingute puhul. *Juridica* 2010/I.
29. Siibak, K. Vastutustundliku laenamise põhimõtte. *Juridica* 2009/X.
30. Smits, J. M. (ed). *Elgar Encyclopedia of Comparative Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2006.
31. Storskrubb, E. *Civil Procedure and EU Law A Policy Area Uncovered*. Oxford University Press 2008.
32. Tampuu, T. Tsviilasja menetluse peatamine teise menetluse tõttu. *Juridica* 2010/II.
33. Torga, M. Brüsseli I (uuesti sõnastatud) määrus: kas põhjalik muutus Eesti rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses? *Juridica* 2014/IV.
34. Torga, M. Euroopa maksekäsumenetlus – lihtne viis rahvusvaheliste tsiviilnõuete maksmapanemiseks. *Juridica* 2013/ V.
35. Torga, M. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnustamine ja täitmine Eestis. *Juridica* 2015/I.
36. Truuväli, E.-J., et al. (toim). *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. 2. trükk Tallinn: Juura 2008.
37. Varul, P. Tühine tehing. *Juridica* 2011/I.
38. Vutt, M. Hagi ese ja alus tsiviilkohtumenetluses. *Kohtupraktika analüüs*. Tartu: Riigikohus. Õigusteabe osakond, 2010.
39. Vutt, M. Maksekäsu kiirmenetluse kohtupraktika probleeme. *Kohtupraktika analüüs*. Tartu: Riigikohus. Õigusteabe osakond 2011.
40. Vutt, M. Menetlusdokumentide kättetoimetamine tsiviilkohtumenetluses. *Kohtupraktika analüüs*. Tartu: Riigikohus 2009.
41. Waggoner, M. J. Fifty Years of *Bernhard v. Bank of America* is Enough: Collateral Estoppel Should Require Mutuality but *Res Judicata* Should Not. *12/2 Review of Litigation*, 1993.
42. Õunpuu, A. Riigilõivu määrad tsiviilkohtumenetluses. *Juridica* 2011/V.

Muud allikad

43. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011. a I poolaasta kokkuvõte. Tallinn: Justiitsministeerium. Justiitshalduspoliitika osakond. Õigusloome ja arenduse talitus, 2011.
44. Harju Maakohtu esimees Helve Särgeva Merike Tedre artiklis „Kohtud saavad õiguse Facebookis inimesega ühendust võtta“. – Postimees, 25.03.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.postimees.ee/783758/kohtud-saavad-õiguse-facebookis-inimesega-uhendust-votta>.
45. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades“ (KOM(2011) 445 (lõplik)), ELT C 191, 29.06.2012.
46. Euroopa Parlament. Resolutsioonid. Võlgnike varade külmutamine ja avalikustamine piiriülestes kohtuvaidlustes. Euroopa Parlamendi 10. mai 2011. aasta resolutsioon soovitustega komisjonile kavandatavate ajutiste meetmete kohta võlgnike varade külmutamiseks ja avalikustamiseks piiriülestes kohtuvaidlustes, 10.05.2011, 2009/2169 (INI), (2012/C 377 E/01). ELT C 227 E, 2.08.2011, lk 1-6, (Euroopa Parlament. Resolutsioonid. 2011). A.
47. Euroopa Ühenduste Komisjon. Roheline raamat. Kohtuotsuste tõhus täitmine Euroopa Liidus: võlgniku vara läbipaistvus. Brüssel, 6.03.2008, KOM(2008) 128 lõplik, (Euroopa Ühenduste Komisjon. KOM(2008) 128 lõplik.).
48. Lillisaar, M., Torga, M. Euroopa maksekäsk – selle väljaandmine ja Eestis täitmisele võtmine. Kohtupraktika analüüs, Tartu 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikohtus.ee/vfs/1583/ELMK_analyys_Lillisaar_Torga.pdf.
49. Torga, M. Euroopa Liidu tasandil tsiviilkohtumenetlust reguleerivate määruste rakenduspraktika: Balti riikide kogemus (Nr. TM 2012/04 /EK) III, 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/euroopa_liidu_tasandil_tsiviilkohtumenetlust_reguleerivate_maaruste_rakenduspraktika_balti_riikide_kogemus_eesti_osa_1.pdf.
50. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu 208 SE I. Seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikoguu.ee/index.php?op=steno&op2=print&stcommand=stenogramm&date=1076497200&pkpkaupa=1&paevakord=2000010494>.

Muud välisallikad

51. Dunn, C. H. Exceptions Exist to Claim-Splitting Rule. Chicago Daily Law Bulletin 27/01/2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.cliffordlaw.com/news/attorneys-articles/exceptions-exist-to-claim-splitting-rule>.
52. European Commission. ANNEX 1. Project Description and Implementation. Action Grants. JUST/2011-2012. (Kättesaadav Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas.)
53. Euroopa e-õiguskeskkonna portaal. Koostöö tsiviilasjades. Otsuse jõustamise menetlused. Arvutivõrgus kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-299-et.do.
54. Green Paper on a European Order for Payment Procedure and on Measures to Simplify and Speed Up Small Claims Litigation. Brussels, 20.12.2002, COM (2002) 746 final. Arvutivõrgus kättesaadav :http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0746en01.pdf.
55. Hess, B. Study No. JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets;; Attachment of Bank Accounts;; Provisional Enforcement and Protective Measures. 18.02.2004. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf.

Kohtupraktika

56. HMKo 10.07.2009 otsus nr. 2-09-26618.
57. HMKo 01.04.2010 otsus nr. 2-10-12008.
58. HMKo 15.04.2010 otsus nr. 2-10-14879.
59. HMKo 16.11.2010 otsus nr. 2-10-54576.
60. HMKo 01.12.2010 otsus nr. 2-10-59781.
61. RKTko 25.05.2007 otsus nr. 3-2-1-39-07.
62. RKTko 03.06.2008 otsus nr. 3-2-1-50-08.
63. RKTko 29.09.2010 otsus nr 3-2-1-30-10.
64. RKTko 21.11.2012 otsus nr. 3-2-1-123-12.

65. RKTko 11.01.2008 otsus nr 3-2-1-127-07.
66. RKTko 22.10.2007 otsus nr 3-2-1-94-07.
67. RKTko 28.05.2008 otsus nr 3-2-1-51-08.
68. RKTko 19.12.2008 otsus nr 3-2-1-54-09.
69. RKTko 11.01.2008 otsus nr 3-2-1-127-07.
70. RKTko 15.01.2007 otsus nr 3-2-1-132-06.
71. RKTko 11.10.2007 otsus nr 3-2-1-84-07.
72. RKTko 05.01.2009 otsus nr 3-2-1-135-08.
73. RKTko 30.10.2013 otsus nr 3-2-2-1-13.
74. RKTko 12.11.2014 otsus nr 3-2-1-108-14.

Väliskohtupraktika

75. EK 15.05.2003. otsus nr C-266/01, Préservatrice foncière TIARD SA vs Staat der Nederlanden.
76. EK 08.11.2005, otsus nr C-443/03, Götz Leffler versus Berlin Chemie AG.
77. EK 28.06.2012. otsus nr C-215/11, Iwona Sxyrocka vs SiGer Technologie GmbH.
78. EK 13.12.2012. otsus nr C-215/11, Iwona Szyrocka vs SiGer Technologie GmbH.
79. EK 21.03.2013. otsus nr C-324/12, Novontech-Zala kft. vs Logicdata Electronic ja Software Entwicklungs GmbH.
80. EK 04.09.2014. liidetud kohtuasjad nr C-119/13 ja nr C-120/13, Eco cosmetics GmbH & Co. KG vs Virginie Laetitia Barbara Dupuy ja Raiffeisenbank St. Georgen reg. Gen. mbH vs Tetyana Bonchuk.

Normatiivmaterjalid

81. Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. Euroopa Liidu Teataja L 12, 16.01.2001.
82. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. Euroopa Liidu Teataja L 399, 30.12.2006.

83. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. Euroopa Liidu Teataja L 199, 31.7.2007.
84. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud). Euroopa Liidu Teataja L 351, 20.12.2012.
85. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. – RT II 1995, 13/14, 63.
86. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades - RT II 1993, 16, 27.
87. Kohtutäituri seadus - RT I, 2009, 68, 463. RT I, 05.03.2015, 3.
88. Riigilõivuseadus - RT I, 30.12.2014, 1. RT I, 19.03.2015, 58.
89. Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I 2005, 26, 197. RT I, 31.12.2014, 5.
90. Täitemenetluse seadustik - RT I 2005, 27, 198. RT I, 05.03.2015, 5.
91. Võlaõigusseadus - RT I 2001, 81, 487. RT I, 11.04.2014, 13.